

С Ъ Б Р А Н И Е

По въпроса за земледѣлческото образу- вание у насъ.

По този толкова важенъ въпросъ много малко се е писало, а и колкото се е писало то е било отъ едностранчиво гледище, слѣдователно и безъ нужното значение, нъ все пакъ е помогнало да се изнесе този въпросъ още единъ пътъ на масата за ново разрѣшение. И ние нажѣрихме за добръ да се изкажемъ по този въпросъ, безъ да имаме претенцията да бжде нашето мнѣние мѣродавно, както такава иматъ афторитѣ на статиститѣ, трѣтиращи до сега този въпросъ.

Държавнитѣ ни мъже слѣдъ освобождението, дали отъ съзнание или просто по подражание, откриха двѣ земледѣлчески училища. Едното се откри отъ правителството на Княжеството България въ 1882 год. подъ името „Образцовъ чифликъ“, при гр. Русе, а другото се откри отъ правителството на Источна Румелия въ 1883 год. подъ името „Садово“ въ село Чешнегиръ-махле¹⁾, при гр. Пловдивъ. Отъ протоколитѣ на Народното Събрание въ княжеството и отъ тѣзи на Областното Събрание въ Румелия, па и отъ началната программа на тѣзи двѣ училища, виждаме какво е било прѣдначначението на едното и какво е било прѣдначначението на другото; така напр. Княжеското правителство е искало да произведе чрѣзъ това училище — „образцовъ чифликъ“ хора практики съ най-необходими теоритически познания по земледѣлнето и неговитѣ отрасли, които слѣдъ свършванието курса на чифлика да се завърнатъ при родителитѣ си и хванатъ оралото; за това тамъ се прие-маха въ начало ученици даже съ първоначално образуване, като се внимавахе много само на условието: родителитѣ или той самъ

¹⁾ с. Чешнегиръ-махле е вече прѣименувано на името на училището — „Садово“ и сега само най-старитѣ хора изъ околнитѣ села го имѣватъ подъ старото име.

обязателно да притежаватъ извѣстно пространство земя, която той да разработва и искаква прѣхраната си и тая на неговитѣ родители. Правителството на Румелия е искало да произведе чрѣзъ своето си училище „Садово“, хора съ по-висока теоритическа подготовка по земледѣлнето и неговитѣ отрасли, които слѣдъ свършването на училището да послужатъ за апостоли на земледѣлческый прогресъ и затова, при присъединяването на ученици, тука се глѣдаше повече на по-високъ образователенъ цензъ, а не на земята, която родителитѣ на ученика притежаватъ или непритежаватъ. Това накара щото тука да постъпятъ и младежи безъ педя земя, но съ наклонность по земледѣлнето като къмъ кариера, която обѣщава бѣдъще въ развивающа се земледѣлческа България.

Така продължаваха тѣзи училища до съединението на двѣтѣ страни на нашето отечество, т. е. до 1885 год., когато и двѣтѣ тѣминаха подъ едно и също управление, а именно подъ IV отдѣление на Министерството на Финанситѣ. Последното се зае да ги подведе подъ еднакъвъ знаменателъ, като приравни тѣхнитѣ програми и ръководимо то, види се, отъ вѣпящата нужда да се даде просвѣта въ кариерата на нашия земледѣлецъ въ по-скоро врѣме, чрѣзъ апостоли по земледѣлнето, защото другитѣ държави, съ които има да водимъ икономическа борба, напредватъ, намѣри за добръ да прѣгърне програмата на училището Садово и да я присади въ Образцовий Чифлякъ. Това и стана и вече нито въ цѣлитѣ, които тѣзи училища прѣслѣдватъ, нито пъкъ въ тѣхната програма съществуваше нѣкакво различие.

Прѣзъ 1891 год., ако се не лъжемъ, Министерството на Народното Просвѣщение издаде една брошурка подъ името „окръжно“ до училищнитѣ инспектори, съ която ги караше да внесатъ, описаното въ тѣзи брошурка прѣдложение, въ окръжнитѣ съвѣти, за уреждането на разсадници—единъ видъ образцови стопанства. Това прѣдложение се внесе на разглеждане и взимане по него рѣшение отъ окръжнитѣ съвѣти, и до колкото знаемъ всичкитѣ окръжни съвѣти сж се произнесли въ полза на него рѣшение, макаръ че на повечето мѣста суммитѣ сж си останали да фигуриратъ въ бюджета, а не и въ кассата; а само въ Плевенъ и Т. Назарджикъ това прѣдложение е намѣрило истинско приложение. Урѣдиха се въ тѣзи двѣ мѣста образцови чифлици. Какъ отиваха тѣ и оправдаха ли своето прѣд-

назначенне тука нѣма да говоримъ. Ще кажемъ само, че, слѣдъ единъ пѣленъ съ курпозии късѣ животъ, тѣ прѣстанаха да съществуватъ като окръжни стопанства, а бѣха подарени на Държавата, която да продължи прѣслѣдванието на цѣлѣта за която бѣха основани и днесъ ние ги виждаме едното „Държавно винарско-земледѣлческо училище въ гр. Плѣвенъ“, а другото „Нисше земледѣлческо училище въ гр. Т. Пазарджикъ“.

Така се достигна да имаме сега и едно отъ миналото готово нисше земледѣлческо училище, което не е проявило още своя ефектъ, понеже е още въ зачатъ, но успѣха му е повече отъ сигуренъ.

За бавний вървежъ на напрѣдка на нашето земледѣлие захващаха да се търсятъ причинитѣ и ето Ви, че се намѣриха хора, които да посочватъ, като причини на това, че свършившитѣ земледѣлческитѣ ни училища не се залавяли за земледѣлие, а ставали чиновници, учители и др., вслѣдствие на което тѣзи училища не си постигали цѣлѣта и трѣбвало да се закриятъ, като се захванело по новъ редъ да се прѣслѣдватъ тѣзи цѣль, за която именно тѣ бѣха прѣдначинени и като слѣдствие отъ това се яви проекта на г. Министра на земледѣлието да се закриятъ двѣ отъ срѣднитѣ земледѣлчески училища.

Никакъ не ни учудва това мнѣние на хората, които стоятъ далечъ отъ учебното земледѣлческо дѣло, защото тѣ нито знаятъ програмитѣ на тѣзи училища, нито организацията на стопанствата при тѣхъ, и като знаемъ, че такива не свѣдуци по въпроса хора сж готови на всичко, и на най-полезното даже, да посочатъ като на причина за неуспѣхатъ на навѣстно дѣло; насъ ни очудва, обаче, това мнѣние на хората, които боравятъ съ перото, хора които сж най-близко до учебното земледѣлческо дѣло или, по-право казано, на хората — учители въ тѣзи училища, които третиратъ този въпросъ въ печата отъ такова своеобразно глѣдище. Ние познаваме двама отъ тѣхъ, на които за сега замѣлчаваме имената, които за начало на своята си литературна дѣятелность тѣ турнаха бичъ противъ тѣзи училища, които имъ дадоха основа въ тѣхната кариера и които отъ послѣ за щастие или нещастие останаха да се урѣждатъ съ тѣхнитѣ съвѣти. Върванието, че който повече е ходилъ и видѣлъ и повече знае е не всѣкога върно, то нѣкога е и цѣло самооблѣщение. Ако казахме тука нѣколко

остротии по адресъ на тѣзи хора, които искатъ закриванieto на тѣзи училища, то го направихме далечъ отъ мисълта да защищаваме чрѣзъ това тѣзи училища, защото това съ факти ще направимъ по долѣ, а това го правимъ само да кажемъ на хората, па и на г. Министра на земледѣлнето, че не е общественото мнѣние за закриваннето на тѣзи училища, а сж само недоволни нѣколко учители въ тѣхъ, които се подвизаватъ ту въ в. „България“, ту въ в. „Земледѣлческа Защита“, и въ прѣстаналитѣ да излизатъ „Ново земледѣлие“, „Български земледѣлецъ“ и „Винарско земледѣлчески вѣстникъ“. — Поклонъ на тѣзи хора, които безъ всѣкакви задни мисли искрено третиратъ въпроса и псказватъ своето мнѣние, макаръ и да е то тъкмо противъ нашето, нъ не и на тѣзи, които безъ капка искренность се впускатъ да си създаватъ само име..., нъ за това по послѣ.

Че не всякиятъ свършивши земледѣлчески училища сж станали земледѣлци, а нѣкои отъ тѣхъ станали чиновници и учители, не сж виновати ни най-малко тѣзи училища, па не сж виновати и самитѣ тѣ, а виновати сж условията, при които се намира нашето земледѣлие, и всѣкой единъ, който е бо-равилъ въ общественний животъ и е изучилъ отъ близо тѣзи условия никога не би издалъ такава строга присжда на тѣзи училища; това могатъ да го правятъ само хора, които ограничени въ своитѣ си учителски кабинети, не виждатъ нищо що става вънъ отъ училището и които, щомъ не виждитъ на вънъ направено всичко що има направено въ образцовата училищна ферма, въ която тѣ учителствуватъ, си мислятъ че могатъ за това да обвиняватъ свършившиятъ тѣзи училища. Нашето земледѣлие се намира при условия такива щото и най-горѣщия ученъ и добръ запознатъ съ земледѣлческа економия земледѣлецъ, би се позамислилъ прѣди да прѣгърне карьерата си. Липсата на закони, които да гарантиратъ собствеността; Сжществуванието на народни обичаи, пазени по-добрѣ отъ всѣкаквъ законъ, е една отъ главнитѣ спжнки за нововеденията въ нашето земледѣлие; а единъ ученъ земледѣлецъ, освѣнъ че трѣбва да бжде за примѣръ съ своето образцово стопанство, нъ трѣбва и да произведе да се възнаградн и повече даже отъ неукитъ земледѣлецъ; Е, добръ за да направи той това трѣбватъ му нововедения, нови култури, систематично използуване на земята економическо производство, пазаръ за

новитѣ му произведения; и пр. и пр., а за въвеждането на култури той срѣща спънки, той не е господаръ на земята си, той може да се ползува отъ нея, по начинъ както се ползватъ съседитѣ му. На него селскій общай му заповѣдва, че на еди коя си нива ти неможешъ да сѣешъ друго освѣнъ жито, а еди на коя си само бостанъ, кукурузъ и пр. растения, които ще се събиратъ по Кръстовденъ, а пъкъ на еди коя си нива нищо нѣма да сѣешъ, защото тамъ ще да сж угаритѣ. Е, идете я въвеждайте нови култури. Падне ли снопъ селски добитѣкъ е въ нивитѣ, ама Вие сте имали култура, която по-късно ще даде реколтата си—никой не Ви пита. Искрахте най-послѣ новото си произведение, нъ за него трѣбва пазаръ, а само за Вашето произведение не идватъ търговци. На най-послѣ и безъ тѣзи важни прѣчки не всичкитѣ свършивши тѣзи училища иматъ възможность да се прѣдадѣтъ на земледѣлие, защото, както и по-рано казахме, въ тѣхъ сж приемани и хора безъ ни най-малко простанство земя; такъвъ свършившъ младежъ не остава друго освѣнъ да потърси длъжность, кждѣто да може да повлияе що годѣ за присаждането, между неукитѣ земледѣлци, частъ отъ това ще е научилъ въ училището и такава възможность той намира въ учителската кариера и става учителъ. Не се билъ училъ той за учителъ, а за земледѣлецъ и трѣбвало да стане земледѣлецъ а не учителъ, се провикватъ нѣкои; добръ, той като учителъ е много по полъзенъ нѣкъдѣ даже и отъ този, който се е училъ за учителъ, както това ще видимъ по надолѣ; А пъкъ и не всички, които се учатъ за попове ставатъ попове, не всички които се учатъ за търговци ставатъ търговци, не всички които се учатъ за учители ставатъ учители, не всички които се учатъ за занаятчи ставатъ занаятчи и пр. и защо въ тѣхъ никой не се вира, а въ тѣзи съ земледѣлческо образование се взирате? Нашето правителство поущрява индустрия, занаяти и пр., а за земледѣлнето никакво поущрение не е направило. Допуска се безъ митно вписанье на разни машини, и сурови произведения, създава законъ за снафитѣ, отпуска материални срѣдства на младежи занаятчи за да се прѣдадѣтъ на занаята си и пр., а ако нѣкои свършившъ земледѣлческо училище поиска материална помощъ, ако и взаимнообразно, за да захване кариерата си, на него се отказва.

(Слѣдва).

Пазаритѣ на добитѣка у насъ.

Още отъ когато челоувѣчеството е усѣтило нужда да прави размѣна на едни отъ своитѣ произвѣдения съ други, сигурно още отъ тогава датира и търговията съ домашенъ добитѣкъ, който се е каралъ на извѣстни мѣста и тамъ смѣнявалъ за минерални, металически, дървени и други издѣлия, до дѣто най-послѣ се е смѣнявалъ, както и всичкитѣ други пазарни прѣдмети, срѣщу общеприетото мѣрило — парѣта. Продажбата и смѣняването на добитѣка е ставалъ тамъ, кждѣто става размѣната и на всичкитѣ други пазарни прѣдмети; но съ развиванieto търговията на добитѣка станало е нужда, споредъ мѣстнитѣ условия и потребителността, да се опрѣдѣлятъ специални пунктове, дѣто най-много, а даже и исклучително, се продава добитѣкъ. Това сжщото е станало още отъ незапомнени врѣмена и у насъ, сжщото гледаме да се продължава и усиља и до день днешенъ, — до прѣди една година е имало извѣстно число пазари, ако щете — кажете ги пананри, за добитѣкъ, тая година гледаме да се откриватъ и тамъ, дѣто до сега не е имало. Това е едно отрядно явление, което показва, че размѣната, продажбо-покупката, на добитѣка се усиља и става нужда да се увѣличатъ пазарнитѣ центрове. Нанстина съ течението на врѣмето едни отъ тия центрове губятъ своето първоначално значение, но затова пъкъ други го придобиватъ, така напр. пазаритѣ за добитѣкъ, които до неотдавна сж се славили по своето грамадно число добитѣкъ, който тамъ се е докарвалъ и продавалъ, но останали на стѣрни отъ леснитѣ съобщения, губѣтъ това си значение, а го печелятъ други, — ще изгуби пазара въ Севлиево, ще изгуби въ Ловечъ или въ Фердинандъ, но ще спечели Джумая, Горна-Орѣховица, Плѣвенъ и други. При важността, която прѣдставляватъ тия пазари, ний искаме да укажемъ на тѣхната пълна неуредба.

Пазаритѣ и пананритѣ за добитѣкъ се експлоатиратъ по право отъ надлежнитѣ общини, въ които тѣ ставатъ; обаче често пжти тая експлоатация се извършва отъ откупчикъ или наемателъ; това нѣщо най-често се прави съ пананритѣ, които траятъ само нѣколко дена прѣзъ годината. Съгласно закона за интизапа общината или откупчика иматъ право да събиратъ

2% отъ продажната стойностъ за интизапъ и 5% епизоотическа връхнина върху интизапа.

Всѣки, който се занимава съ търговия на добитѣктъ, знае, каква безбожна експлоатация се върши на тия пазари, както отъ стърна на общинитѣ, тъй и отъ стърна на откупчицитѣ. Азъ самъ лично съмъ билъ свидетелъ на нѣколко отъ тия явни грабежи, — единъ селянинъ продалъ магарето си за 60 гроша, откупчика му зема интизапъ 3 лева; селянина се оплаква на поставения за контрола човѣкъ отъ властѣта, че много му вели интизапъ, и той, вмѣсто да се застъпи за правата на ограбения селянинъ, отговори му: „е какво, единъ пътъ си дошелъ на панапръ, земали ти 3 лева, та голѣмо чудо станало, кога втори пътъ ще те видатъ! Я си върви по работата —“! И селянина трѣбваше да си отиде, защото пѣмаше на кого да се оплаче.

На единъ отъ най-важнитѣ пазари за добитѣкъ у насъ, който се експлоатира отъ самата община, единъ търговецъ, ортакъ съ другъ, купува 50 вола и дава бѣлѣжка на интизапчията, кой волъ за колко е купенъ, за да впише цѣната имъ въ свидѣтелствата; плаща интизапа и връхнината по покупната стойностъ. Когато прѣгледатъ смѣтката съ ортака си, указва се между смѣтката на купувача и вписаната цѣна въ свидѣтелствата една разлика отъ 600 лева. Явява се съмнение между ортацитѣ. Втори пътъ другия ортакъ отива на пазара и купува волове; дава бѣлѣжка за цѣнитѣ и пари за плащане на интизапа и връхнината. Когато му прѣдставятъ свидѣтелствата, той свѣрява покупната цѣна съ вписаната въ всѣко свидѣтелство и намира, че за интизапъ и връхнина е платилъ споредъ дадената бѣлѣжка, а сумитѣ въ свидѣтелствата сж записани много по-малко. Тукъ вече самитѣ общински служители крадатъ общинскитѣ доходи.

На добитѣкъ, продаденъ за 50 л., интизапа е 1 левъ и връхнина 5 стотинки. Интизапчията зема връхнина 50 ст.. Продавача пита защо му зема 50 ст. връхнина? „Иди питай Министерството, му отговаря интизапчията, така е заповѣдано, така ти зеамъ“! И тия кражди сж въ всичкитѣ наши пазари и по всички линии, съвсѣмъ безъ контролно или пъкъ съ контролъ прѣзъ прѣсти.

Добрата стока въ къщи се харчи, а долната на пазара се искара. Съ това неискамъ да кажа, че на пазаритѣ не се

искарва добър добитъкъ, — напротивъ на пазаритѣ и панаиритѣ се продава и много добър добитъкъ; но главно тамъ се искарва за проданъ всичката смѣтъ. На тия тържища за добитъкъ се извършватъ най-голѣмитѣ и най-осждителнитѣ измами и излъгвания отъ стърна на пролаваче на добитъкъ. На тѣхъ се продаватъ коне съ мѣсечна слѣпота, текнефезли, съ разцѣпени копита и намазани съ катранъ, волове кютпи, боленъ добитъкъ и пр., и всичко минава за здраво и добро. Единъ пътъ пазарлъка свършенъ, паритѣ вети и добитъка прѣдаденъ — всичко е свършено. Вий, като купувачъ, слѣдъ 1—2 дена съглеждате, че купения конь гледа, но не вижда съ едното око, че е текнефезъ или че куца; забѣлѣжвате че купения волъ много кашле и неще да тегли; искате да върнете тия добитъци на продавача, защото Ви е излъгалъ, измамилъ; но гдѣ го продавача? Па и да го намѣрите; той Ви казва, че трѣбвало да си отваряте очитѣ, това е пазаръ; тогава на основание на кой законъ ще искате отъ сжда да се застѣпи, да се върне купения добитъкъ на стопанина му, който Ви е излъгалъ и да се накаже за измама? Наистина има единъ „законъ за договоритѣ“, но той съвсѣмъ неподходяща за търговията съ добитъкъ. Тукъ се иска бърза процедура, — въ 1—2 седмици всичко да се свърши. Дѣло за добитъкъ не може да се продължава съ мѣсеци и години, както това се прави съ други дѣла, защо може да се поврѣди, може да умре и сждѣ тогава продавача, колкото си щешъ, щомъ липсува прѣдмета за който е заведено дѣлото.

За да се тури единъ пътъ за винаги редъ въ нашитѣ пазари, за добитъкъ необходимо е да се изработи специаленъ законъ, въ който да сж прѣдвидени всички случаи, при които извършената продажба е валидна, всички случаи на измама и непродаваемостъ на добитъкъ и всѣко дѣло за продажба — покупка на добитъкъ да се разгледва въ най-късъ срокъ. Не се ли направи това нашитѣ пазари още дълго врѣме ще прѣдставляватъ мѣсто, дѣто и послѣдния ханрежзинъ безнаказано ще може да лже и експлоатира довѣрчивото население.

Както Мека, дѣто се събиратъ съ стотини хиляди мохамедани на поклонение, всѣка година прѣдставлява най-голѣма опасностъ за прѣнасянието на Чумата и Холерата по хората, така и нашитѣ пазари и панаири, като сборища на различенъ добитъкъ отъ много окрѣзи, сж най-добритѣ огнища,

най-добритѣ извори за прѣдаването и распасането по разни направления на всѣкакви болѣсти, които върлуватъ по добитѣка. Ако има нѣщо, на което твърдѣ малко внимание е обърнато, то е санитарния контролъ на пазаритѣ за добитѣка. Наистина въ санитарния законъ било казано, че пазаритѣ и панаиритѣ сж подѣ надзора на общинскитѣ ветеринарни власти; но какъ е възможно да се извършва нѣкакъвъ санитаренъ надзоръ, когато на всѣкъдѣ у насъ мѣстата за продажба на добитѣкъ сж открити поляни, на които отъ всички страни се вкарва и изкарва добитѣкъ. Тукъ санитарния надзоръ колкото и съвѣстно да бѣде изпълненъ, всѣкога ще бѣде повърхностенъ и абсолютно недостатъченъ за провѣрката происхождения и санитарното състояние на всѣки единъ добитѣкъ, а такава една провѣрка е необходима, за да може всѣки подозрѣнъ добитѣкъ да се отстрани и тури подѣ надзоръ, да не му се дава възможность да прѣдаде своята зараза на други добитѣци, съ които би стоялъ наедно, би се допиралъ и пр. и пр. За да могатъ панаиритѣ да служатъ само за тържища на добитѣкъ, а не ѣ за огнища на зараза, необходимо е тѣ да бѣдѣтъ оградени, било съ дъски, било съ доваръ, билъ съ телъ или въжа о колци, да има само една врата за вкарване на всичкия добитѣкъ и една за изкарване; на входната врата да се контролира единъ по единъ всичкия докаранъ добитѣкъ; да се види, да ли иде отъ здрава мѣстность и дали самъ е здравъ и само слѣдъ тоя санитаренъ прѣгледъ да се пуца въ пазарището или уединява.

Всѣка една община, градска или селска, въ която става пазаръ или панаиръ за добитѣкъ, трѣбва да се задължи да загради пазарището съ какъвто материялъ тя намѣри за добръ, като си запази правото да наложи на всѣка глава добитѣкъ, вкаранъ въ пазарището, една незначителна такса, отъ която ще си извади разносикѣ за оградата. На община, която не си загради пазарището, да се забрани да има пазаръ.

Щомъ се уреди контрола върху експлоатацията на пазаритѣ и панаиритѣ, законъ за продажбо — покупката на добитѣкъ и заграждане на пазарището съ нужния санитаренъ надзоръ, нашитѣ пазари ще придобиятъ, въ всѣко отношение, онова значение, което тѣ иматъ въ всичкитѣ добри уредени държави.

Копринарството и неговото поушрение у насъ.

Икономическата криза ли, която напоследъкъ обхваща страната ни, или житейската ни опитностъ, — продуктъ на 20—22 годишния ни самостоятеленъ политически животъ, ни подвразоми, не можемъ да опрѣдѣлимъ точно, нъ фактъ е че у насъ се забѣлѣзва една тревожна загриженостъ и въ правителството, и въ интелегенцията, и въ цѣлото общество. Тая загриженостъ налага обсъждането на въпроса за повдигането продуктивната сила на страната — било съ създаване на нови икономически фактори, било съ рационализиране на старитѣ. Това трѣбва да ни радва, още повече като пламе прѣдъ видъ, че ний живѣемъ въ една епоха на отчаяна борба между противоположни национални интереси, епоха на постоянненъ икономически антагонизмъ. Това е вече очевидно. За да може да се създаде у насъ едно общенародно благосъстояние потрѣбни сж не малко усилия. За това необходимо е, прѣди всичко, да отстранимъ отъ себе си всѣка апатия по отношение подобренieto на народното ни стопанство и да се заловимъ съ искрення прѣданостъ и желание за повдигането на всички поминѣчни отрасли на това стопанство и поставянieto нхъ на разумна почва, та тогава, естествено, ще бждемъ въ правото си да отчакваме и по-добри выгоди.

Въ Януарската книжка отъ настоящата година въ списанието на „Българското икономическо дружество“ е напечатана една прѣинтересна статия: *„значението на копринарството въ общото ни народно производство и мъркитѣ необходими за въздиганieto му“*, написана отъ г. С. Ж. Дацовъ. Тая статия на г. Дацова е единъ богатъ приносъ за нашето народно — стопанство; тя е написана съ една не малко уелостъ и старателна загриженостъ по освѣтление въпроса относительно подиганieto на копринарството у насъ. Въ нея ни най-нагледно виждаме какви материални блага може да добие нашия бобохранителъ и държавата ни, ако то правилно и разумно се развива и обработва у насъ. Споредъ него, копринарство е, което би трѣбвало най-напрѣдъ и най-много да насърчимъ, най-много да развиемъ, защото то е едно отъ най-много — доходнитѣ занятия за всѣка една българска кшца, а особено за селския стопанинъ.

„ И ето защо:

Една унция (30 грама) бубено сѣме се купува срѣдно	8 л.
За лавици, лѣси и др. прибори се разходватъ около	12 „
Разни непрѣдвидени	5 „

Всичко 25 „

При тоя случай сѣтката се прави като се прѣдполага че челядѣта, която ще изхрани една унция сѣме самѣ ще се занимава съ нея и си има черничевѣ дървета за листъ. Иначе сѣтката бива тѣй:

1) За 1 унция бубено сѣме	8 л.
2) „ лавици, лѣси и други прибори	12 „
3) „ 7—800 kg. черничовъ листъ $\times 5$ л. (100 kg.)	40 „
4) Разни непрѣдвидени	5 „

Всичко 65 „

А добръ отгледани бубитѣ отъ една унция бубено сѣме даватъ: най-много 80—85 kg., а най-малко 30—50 kg. пашкули.

Ще рѣче, срѣдно отъ една унция се добива 55 до 65 kg.

Цѣнитѣ на суровитѣ пашкули въ копринарскитѣ центрове въ България (Станимака, Вратца, Орхание), гдѣто продажбата е урегулирана отъ общинскитѣ управления, за послѣднитѣ нѣколко години е била най-малко 2-80, най-висока 4 лева. Въ Италия и Франция тая година бѣха стигнали до 5 лева килограмтъ.

И така:

а) Ако челядѣта сама си е изхранила бубитѣ отъ собствени черници и приеметъ, че е получала срѣдно отъ унцията 60 кгр. продадени също по срѣдния цѣна $2\frac{1}{2}$ лева, тогава тая челядъ ще получи

150 л.

Срѣщу разходъ отъ	25 „
-------------------	------

Или чистъ приходъ 125 л.

б) Ако ли челядѣта е купила черничевия листъ, въ който случай разхода е 65 лева, излиза че отъ 150—65 „

Остава чистъ приходъ 85 л.

Естествено е, че тѣзи цифри сѣ измѣняеми, споредъ мѣстата и обстоятелствата; споредъ качеството на сѣмето, споредъ опитността на бубохранителитѣ и споредъ мѣстото, гдѣ и какъ сѣ продадени пашкулитѣ. Отъ свѣденіята, публи-

кувани и отъ министерство и отъ частни наблюдатели, се доказва, че не сж рѣдки случаитѣ, гдѣто една челядь отъ една унция сѣме да изкарва редовно по 75 до 85 кгр. и въ конкурскитѣ въ Станимака, Вратца и Орхание първитѣ награди се дадоха на такива селски челяди, който сж добили даже по 87½ кгр., както е случая съ г. Тодоръ Николовъ отъ с. Балювица, Берковска околия. И обработното, има случаи, гдѣто нѣкои челяди най-вече по невнимание и неопитностъ, а по-малко отъ качеството на сѣмето, да не сж могли да добиятъ нито 25 кгр., както и нѣкои да не получатъ нищо защото имъ измиратъ всичкитѣ буби, а вслѣдствие на това и общото сръдно производство отъ унция да се изчислява отъ Министерството на 30 — 35 кгр. пашкули. Но това, обаче, само за сравнение. Тѣзи случаи, може смѣло да се утвърждава, сж изключение, защото отъ годнина на година опитността все повече и повече се усилява и азъ смѣло бихъ казалъ, че не ще бѣде далечъ врѣмето, когато и нашия бубохранителъ да получава и по качество и по количество пашкули, каквито сега ги получава френския и италианския — стига да се взематъ мѣрки за това.

Отъ горнитѣ цифри се вижда, колко много полезно е копринарството за българина. Ала да се убѣдите още повече нѣка кажа и слѣдното.

По природата си бубата се излупва едновременно съ развиваннето на черничовия листъ, сирѣчь отъ къмъ 5—15 Априлъ и стига пълната си възраст слѣдъ 28—32 дена — въ това тѣкмо врѣме, когато полскитѣ работи сж по-малко, та на челядта въ къщи рѣцѣтъ сж по-свободни, а слѣдователно и отгледванието на бубитѣ се върши безъ ущърбъ за другитѣ работи въ домакинството. Освѣнъ това, бубохранението на повечето мѣсто по селата е работа на бабичкитѣ и внучетата имъ, сирѣчь рѣцѣ, който всекога сж свободни и които най-добрь се използватъ въ бубохранението, както и въ отгледванието на домашнитѣ гадаве (кокошки, патки, гъски и пр.).

Едновременно съ това, бубохранението има още и това, споредъ мене, най-важно прѣдимство надъ всичкитѣ други дребни селско стопански промишлености, защото пашкулитѣ се продаватъ *въ брой* (*argent-comptant*). Купувачитѣ дохождатъ сами прѣдъ вратата на бубохранителя съ пари въ рѣка, а не както житото се товари на кола и се кара на далечни

скели и станули, гдѣто всѣвъвозможи калаузи и зайкоджий си подбиватъ шега съ потѣта на земледѣлеца. При това още въ туй врѣме селската кѣща има най-голяма нужда отъ пари, и това е първата партия, най-сигурната, отъ която домакинтъ посрѣща нуждитъ на токо що настѣпалата косидба, жътва и копанъ“.

Отъ цитиранитѣ по-горѣ нѣколко реда и други твърдения на г. Дацова, става явно, че това производство е едно отъ най-доходнитѣ и най-сносното за нашия стопанинъ. Съ това, ние мислимъ, всѣки ще се съгласи. Хранението и отгледването на бубитѣ е работа не тѣй тежка, въ нея могатъ да участвуватъ и дѣца и съ прѣминала възраст хора, понеже не се изисква за това кой знае какъвъ тежакъ и усиленъ трудъ и то въ такова врѣме, когато полскитѣ работи сѣ по-малко, та на челедѣта въ кѣщи рѣцѣтѣ сѣ по-свободни, тѣй че отгледването на бубитѣ става безъ ущърбъ на другитѣ работи въ домакинството.

Бубохранението не е ново за насъ, прѣди 40 — 45 години, то е било у насъ въ цѣтуще състояние. Опустошено е било въ цѣлъ свѣтъ и въ нашата бѣлгария отъ болѣстѣта Пибрина. Великия Пастѣоръ е изнамѣрилъ начинъ и срѣдства да се запазятъ бубитѣ отъ тая опустошителна болѣстъ. При днешния контролъ, който правителството ни има при пусканието въ ходъ бубено сѣме за хранение и отглеждане буби въ страната ни, у насъ вече трѣбва да липсва страха за несполучлива рѣколта, защото то старателно се грижи за доброкачественостѣта му тѣй че не остава друго освѣнъ ний да имаме нуждната опитностъ и старание при отглежданието на бубитѣ и спорно резултата отъ тоя ни трудъ ще бѣде единъ отъ най-добритѣ.

За добрия вървежъ на това производство най-главното условие е: да има достатъчно черници за добиванне листъ (храсти) за храна на бубитѣ. Безъ това не е мислимо развитието на тоя отрасълъ отъ нашето стопанство. Че нѣмаме достатъчно черничеви дървета това не ще и дума. Споредъ мнението на г. Дацова държавата трѣбва да направи слѣдното:

„Най-първо дѣ се допълни закона за копринарството въ смисълъ, щото всѣко домакинство *задължително* да посади и поддържа по 50 черничеви дървета, които да му се дадатъ отъ държавнитѣ и окръжни черничевы расадници, които сѣщо

тъй *задължително трѣбва* да се поддържатъ и др. отъ подобенъ характеръ мѣрки за развъжданieto на черничевитѣ дървета.“

Напослѣдкъ Министерството на Търговията и Земледѣлието се зае съ една доста похвална инициатива относително развъжданieto на черничеви фиданки. За тая цѣль то издаде: „*наставления за съзиането на черничевото сѣме и за отглежданieto на израстналитѣ отъ него фиданки прѣзъ първата година*“.

Ето въ що се състоятъ тѣ:

„Черничевото сѣме се сѣе тъкмо по онова врѣме, когато черничитѣ почнатъ да се развиватъ. Най-добрата земя за него е рохката градинка, която трѣбва да е добръ разработена още прѣзъ есенъта и подразделена на лехи, широки единъ метръ и дълги, колкото мѣстото позволява или колкото желае стопанина. Лехитѣ се отдѣлятъ една отъ друга съ вадички, на които ширичината позволява свободното движение на единъ човѣкъ. Двадесетъ и четири часа прѣди сѣенieto черничевото сѣме се потапя въ вода, размѣсенъ съ малко теченъ оборски торъ, за да поомѣкне покривката и се улесни прокълняването му. Сѣмото засѣване става така: въ всѣка една отъ лехитѣ се правятъ успоредни браздички, отдалечени една отъ друга по на 20—30 с.м. (приблизително една педя) и дълбоки по 2—3 с.м. (два три прѣсти), въ които лехички се распрѣска черничевото сѣме, като се внимава щото сѣмената да останатъ на разстояние 2—5 с.м. едно отъ друго. (Черничево сѣме се распрѣска правилно по браздичкитѣ, когато се размѣси съ малко пѣсѣкъ). Така распрѣснато черничевото сѣме се покрива съ ситна прѣстъ или смѣсъ отъ ситна прѣстъ и прѣгорѣлъ торъ, до като се насипятъ браздичкитѣ до половина и послѣ съ ископаемъ пѣсѣкъ, който да не е много варовитъ. Отъ засѣването до поникването, черничевото сѣме трѣбва да се прѣдпазва отъ кокошки и да се полива прѣзъ горѣщитѣ часове на деня съ рѣчна вода толкова често, щото нито да се оставя да изсъхне, нито да е много овлажено. Посѣтото черничево сѣме веднѣжъ изсъхнало, много мъчно прокълнява, па може даже и никакъ да не поникне. Ако врѣмето е доста топло, земята удобна и поливането редовно, черничевото сѣме почва да кълни къмъ 12—15 день слѣдъ засѣването му. Въ случай, че поникналитѣ чернички сжъ гъсто, тѣ се раз-

рѣдватъ чрѣзъ проскубване на по-слабитѣ, като се внимава да не се размърдватъ коренитѣ на останалитѣ. Ако отскубнатитѣ черници ще се разсаждатъ, тѣ трѣбва да се изваждатъ заедно съ прѣстѣта, находяща се около коренитѣ имъ и проскубванието трѣбва да става въ тихо облачно врѣме. Разсаденитѣ черници се поливатъ, плѣватъ и прѣкопаватъ споредъ нуждата, като се оставятъ да се развиватъ естествено. Поливането на младитѣ чернички трѣбва да става сутринъ и вечеръ, когато не грѣе слънце, — ако се иска да се избѣгне поправянieto имъ, а често пѣти и свършенното имъ поврѣждане. Върхътъ на черничкитѣ не трѣбва да се прѣрѣзва, защото може да се развиятъ прѣждеврѣменно долнитѣ пъпки, които сж много нуждни за идущата пролѣтъ“.

Въ заключение ще кажемъ, че страна, както е нашата, пай-главното производство на която е — *земледѣлието*, поощрението на отдѣлнитѣ отрасли въ народното ни стопанство, като: *копринарството, лозарството, овощарството, ичеларството, скотовѣдството, кокошарството* и др., се явяватъ належаща необходимостъ.

И ето защо:

Това производство изключително е изложено на атмосфернитѣ и стихийни влѣяния и за благосъстоянието на което тѣ играятъ грамадна роль. Едно наводнение или суша, ето ти и сигорно не добра реколта, резултата отъ която биватъ: лада и икономическата криза. Наводнението прѣзъ 1897 година и миналогодишната суша, вслѣдствие на които не се доби добра реколта, трѣбва, тия двѣ стихийни нещастия да ни послужатъ за урокъ защото съ едно такова едностранчиво производство, ний винагижъ ще бждемъ излагани на гладъ и икономическа криза, въ каквато днесъ се намираме. Ето защо трѣбва да острѣшимъ погледа си къмъ тия отрасли отъ народното ни стопанство и ги поставимъ на оная висота, тъй че тѣхнитѣ икономически выгоди да се явятъ като допълнение на това, което по стихийни поврѣди не се добие отъ земледѣлческото ни производство.

г. Търново, Май 1900 г.

П. Г-евъ.

ЖЕТВАТА НА РАЗНИТЕ ВИДОВЕ СЪИДБИ.

Ръжът има три периода зрѣене, а именно: *млѣчно*, *зелено* и *черно*. Ако тя е опрѣдѣлена за пазаръ — за проданъ, най-добръ е да се пожене въ млѣчния, защото тогава зърното ѝ бива пълно, надут, слѣдователно най-згодно за проданъ. Въ тоя периодъ зърното на поженатата ръж бива най-доброкачествено и въ всичко задоволително, понеже въ това врѣме въ него се намѣрватъ вече всички резервни материи. Тая степенъ зрѣение се познава както по това, че зърната могат да се прѣчупватъ прѣзъ некѣта, както и по стеблата, на които 1—2 колѣнцета вече биватъ сухи. Ако ли зърното на ръжът е опрѣдѣлено за сѣене, най-добръ е да се пожене въ периода на черното зрѣене, когато зърната биватъ съвършено затвърдѣли и отъ твърдата лусница биватъ най-добръ запазени прѣдъ различните влияния на атмосферата и прѣдъ различните врѣдителни настишки.

Житото — пшеницата сѣщо прѣкарва три степени зрѣние, които се обикновено различаватъ като зрѣние млѣчно, желто и пълно. За проданъ все пакъ бива най-згодна пшеницата, която е била пожената въ периода на срѣдното зрѣние, т. е. желтото, главно за това, че въ това врѣме тя има повече брашно отколкото трици. Най-згодно врѣме за жетва на пшеницата опрѣдѣлена за проданъ бива пакъ това, когато долните двѣ колѣлцета на стѣблото изсъхнатъ, зърното може да се прѣчупи прѣзъ некѣтъ и има желта боя.

Ечимикътъ, който се тъкми за добиванне на пиво, се поженва, щомъ класътъ се закривява и осилътъ бива крѣхъкъ, а пъкъ зърното кога го разрѣжеме бива брашнияесто, макаръ и на пипанне да бѣде мѣтко. Опрѣдѣлениятъ за сѣене ечемикъ най-добръ е да се жени при пълно зрѣене, т. е. когато класовѣтъ започнатъ да се закачатъ и осилътъ стане крѣхъкъ.

Овесътъ бива наврѣме поженатъ, когато озрѣятъ по нѣ двѣ трѣтнини отъ всичкитъ зърна; не може да се чака озрѣването на всичкитъ зърна, защото по-напрѣдъ озрѣлитъ упадватъ, сламата става по-малко хранителна и по-малко цѣнителна.

Брането на овощията.

Кога се бере овощие, съзнателно или несъзнателно, често пъти се правят много грѣшки, които иматъ лоши послѣдствия за самото овощно дърво.

Нѣкой бере овощieto, докато още не е съвършено зрѣло, вслѣдствие на което се очуватъ много вѣтвички. Зрѣло овощieto бива тогава, когато чепката съвсѣмъ лѣгко се откъсва отъ клончето. Къмъ края на периода на зрѣнето овощieto пай-много се развива и сжщеврѣменно се образува и приятната овощна миризма—ароматъ, поради което сжщинскиятъ овощаръ винаги трѣбва да чака това врѣме. При брането на незрѣлото овощие окъсватъ се много и отъ чепките, което е въ врѣда на самото овощие, особно когато е нужно да се продава съ цѣли чепки—опашки за разпознаване на разнитѣ видове — а особно у крушитѣ

Другъ пъкъ бере овощieto зрѣло, но го поврѣжда съ небрѣжното си пипанне, съ хвърлянето въ торбата, отъ тамъ въ коша, а отъ коша на земята или другагѣ, отъ което овощieto се натѣрта, оранява и за пазаръ главно изгубва всѣка цѣна.

Овощieto трѣбва да се бере въ сухо врѣме, защото брането въ влажно врѣме бива повече наклонно на гниение и прорѣда. Въ кошницата или коша трѣбва внимателно да се слапки да нѣма никакво натискане или мачкане. За тая цѣль въ Франция, Дания и Германия употребяватъ дебело подплатени кошници и кошове. Нагилото и поврѣдено овощие трѣбва веднага добрѣ да се отбере и отдѣли отъ здравето, за да не може да се развали и то. Самото бране трѣбва винаги да става внимателно, за да не бжде дървото напразно поврѣдено, та съ това по наша грѣшка да се поврѣди на бѣджщата беридба — безъ това овощията иматъ доста неприятели! Направенитѣ за тая цѣль стѣлби тѣзи опасность напълно могатъ да отстранятъ. За да може да се намали натиска и мачканнето въ коша при брането, особно кога овощieto ще бжде продавано и употребявано като дезертъ на софрата, да се постила дъното на кошницата понѣ съ слама, като се и разлага (настила) и по самитѣ ѝ стѣни, отъ което натиска значително се отстранява.

Спазването зеленъ грахъ или зеленъ бѣлъ бобъ.

Исушването на зеленъ грахъ или бѣлъ бобъ става по слѣдния начинъ: Чушкитѣ на граха или боба се набиратъ въ врѣме, когато биватъ най-добрѣ развити, обаче прѣди зърната на граха или боба да захванатъ да се твърдятъ. Чушкитѣ се растварятъ, зърната се турятъ въ врѣла захарена вода и се оставатъ да поврятъ около 5 минути. Слѣдъ това зърната се прицѣждатъ, оставатъ се да се изцѣдятъ на ситото и като се распростратъ турятъ се да изсъхнатъ, а отъ послѣ да допесъхнатъ въ пещта слѣдъ изважданието на хлѣба. Топлината при сушеніето небива да прѣвишава 80 °C и при такава топлина въ 6—7 часа зърната добрѣ се исушаватъ. Слѣдъ това зърната се прибиратъ и напълнятъ въ малки торбички отъ тънко платно и се скѣтватъ на сухо мѣсто. Прѣди да се варятъ грахътъ или бобътъ единъ день по-рано се напесватъ въ вода, гдѣто добрѣ набѣбватъ и слѣдъ това се варятъ. Така приготвения грахъ има вкусъ като прѣсенъ и по тоя начинъ може всѣка ступанка да си приготви и скѣта за прѣзъ зимата добрѣ зеленчукъ.

Съобщава J.

Кога трѣбва да се косятъ ливадитѣ.

Прѣзъ първитѣ дни на мѣсець Май, тѣзи година, бѣхъ случайно въ околността на конния държавенъ коньо-заводъ биюкъ и между селянитѣ на околнитѣ села се говореше за сѣнокоса, който бѣ започнатъ въ държавното землище, като разискваше да-ли управлението на завода отъ покосената толкова рано трѣва ще може да събере и натрупа доброкачествено сѣно и въобще ставаше дума кога трѣбва да се започва косидбата и по какво може да се опрѣдѣли, че врѣме за косидба на ливадитѣ е настанало. Това именно ме застави да напиша слѣднитѣ редове, за да знае земледѣлецътъ—читателъ на сп. „Сѣячъ“, че отъ наврѣме покосеното прибрано сѣно твърдѣ много зависи и неговото качество.

Врѣмето, кога трѣбва да се коси една ливада, за да може да се прибѣре добро качество сѣно, зависи отъ растежа на трѣвитѣ, отъ характера на почвата и отъ културното със-

тояние на разнитѣ видове тръви. Да се опрѣдѣли точно врѣмето, кой день прѣзъ мѣсеца трѣбва да се започне сѣнокоса, не е възможно, защото за опрѣдѣлението на врѣмето дѣйствуватъ условията на климата, та и отъ тѣхъ зависи косидбата. Повечето пжти се случва, че сѣнокосътъ се започва твърдѣ късно и за това се прибира далекокачественно сѣно.

Има много да се утѣшаватъ съ твърдението си, че трѣвата била твърдѣ къса и че трѣбовало още да се оставя да расте, за да станела по-дълга и по-дебела. Обаче това именно отлаганне е грѣшката, за гдѣто трѣвитѣ застаряватъ, промѣнятъ се въ слама и даватъ дръвението, като клѣчки сѣно, вслѣдствие на което и то съдържа малко хранителни материи и става мѣчно смилателно. Възгледътъ, че колкото е по-дълга трѣвата, толкова бива повече сѣното, съвсѣмъ не е вѣренъ, но лъжливъ. Никога нетрѣбва късно да се коси, защото всѣко закѣсняване, макаръ и да се състои отъ нѣколко дена или само отъ една недѣля, докарва двукратна загуба. Щомъ трѣвитѣ започнатъ да се вдръвенияватъ, което ежедневно се увеличава, колкото повече се приближава до мъртвото прѣзърване — то находящитѣ се въ затвърделитѣ клѣтъчни ципици хранителни материи ще да дѣйствуватъ не-удовлетворително върху дѣятелността на пищеварителнитѣ органи.

Особно вредително се забѣлѣзва късното косение на ливадитѣ, които се два пжти косятъ прѣзъ лѣтото. Ако би първата косидба да се извърши твърдѣ късно, то трѣвата за втората есенна косидба естествено неможе освѣнѣ късно да се полеже да расте и вслѣдствие на това дава твърдѣ малко сѣно. Загубата произлиза отъ това, че коренитѣ поради късната косидба биватъ изнемошѣли не само въ производителната си дѣятелность, но и въ растежа си. Отъ късното косение на сѣното съвсѣмъ се употрѣбаватъ находящитѣ се въ коренитѣ запасни материи, щото тѣ за втория периодъ на растежа немогатъ да набавятъ нужнитѣ хранителни материи.

Слѣдствието отъ това е, че при втората есенна косидба цѣлиятъ растежъ на трѣвитѣ закѣснява, ослабва, цѣли празнини се появяватъ, или пакъ само 10—18 см. висока трѣва нараства, поради което, отъ само себе си разбира, че въ сравнение съ първата косидба, едвамъ наполовина или даже една трѣтя отава може да се искара. Слѣдователно ако искаме

да запазиме сѣното както по количество, а така сжщо и по качество и особно прѣдъ загубата на летливигѣ хранителни вѣщества, то трѣбви точното врѣме, кога трѣбва да се коси, да се остави на практическото усмотрение на добрия земеделецъ, защото, както се каза, това зависи отъ твърдѣ много условия.

По старъ обичай за сѣнокося се смѣта първата или втората недѣля отъ мѣсець Юний, или още по-добрѣ 8—14 дни прѣди Еневъ-день, т. е. 24-й Юний. Тая дата обаче е твърдѣ голѣма и винаги неможе да бѣде згодна за цѣлѣта. Ако напр. вимата бѣде дълга, а освѣнъ това пролѣтъта бѣде студена и придружена дори до Априлий съ пощии мразове, то косидбата неможе да се извърши прѣзъ първата половина на Юний, защото растежътъ на трѣвигѣ, които или съвѣтъ немогѣтъ да се расцѣвнатъ, или само нѣкои отъ тѣхъ, това недоволлява. При все това датата 8—14 дни прѣди Еневъ-день може да се смѣта за най-згодна да се започва сѣнокося, щомъ пролѣтъта е била топла и благоприятна за растителността и щомъ ливаднитѣ трѣви сж добрѣ нацѣвнали.

Най-доброто прочее врѣме, въ което трѣбва да се извърша косидбата на сѣното, зависи само отъ пълното разцѣвяване на трѣвитѣ, сирѣчь въ онова врѣме, въ което трѣвитѣ и ливаднитѣ билки вече се намѣрватъ въ началото или въ пълния си цѣвтежъ. Въ това именно положение, което не зависи отъ никакво опрѣѣлено врѣме, а бива около Еневъ-день, се намѣрватъ всичкитѣ ливадни трѣви въ най-голѣмата деятельность на своя растежъ, имайки най-голѣмо множество хранителни материи.

Множеството на хранителнитѣ материи бива прѣпълнено съ азотисти мирязливи съставни части, които се намѣрватъ въ цѣлото растение и слѣдователно тѣ придаватъ на храната хранителни смоли. Косената по това врѣме ливада дава най-добро сѣно, което животнитѣ най-добрѣ ядатъ и най-лѣсно смилатъ. Ако на това врѣме не се обърне внимание и ако ливаднитѣ трѣви прѣминатъ отъ периода на цѣтението въ периода на образуването на сѣмето, то пакъ стѣблага се вдрѣвениясватъ, което бива толкова по-влѣ, колкото по-късно се извършва косидбата.

Въ това врѣме се намаляватъ азотиститѣ хранителни материи, сѣното става дръвенисто и крѣхко, отъ животнитѣ

добъръ не се яде и по отношение другото сѣно отъ 10—20 процентъ бива по-бѣдно на сѣщински хранителни матери. Въ еднакви пропорции, както се намвяляватъ азотиститѣ хранителни матери, настава и размножаванieto на несмилателнитѣ дрѣвнисти влаканца.

Отъ всичко това става явно, че колкото по-късно става косидбата, толкова повече се увеличаватъ несмилателнитѣ дрѣвнисти влаканца и толкова по-малко оставатъ нужнитѣ азотисти вѣщества. Прочее ако искаме да имаме доброкачественно сѣно, което да съдържа много азотисти вѣщества и отъ него да произлѣзе дѣбъръ торъ, трѣбва ливадата да бѣде на врѣме покосена. По-добъръ е рано, отколкото късно да се коси, защото въ рано покосеното сѣно се съдържа по-голямъ множество азотисти хранителни вѣщества.

Съобщава J.

КЪМЪ СЕЛЕНИТЪ ВЪ СВИЩОВСКА ОКОЛИЯ.

Слѣдъ нѣколко неплодородни години, щастieto Ви се поуспихна: вий сте въ началото на една богата жътва. Скоро Вие ще започнете жътвата на рапицата, която до сега е отлична и ако, дай Боже! се спаси и до като ѝ приберете въ хамбаритѣ все тъй добъръ, то по-добро плодородие отъ тази годишното не може да се иска. Смѣта се, че Вашитѣ ниви, посѣти съ рапица, ще дадатъ около 75,000 кила (по 12 двойни декалитри килото) рапица, за която Свищовскитѣ зеленичари — вашитѣ най-голямѣ издѣйци — правятъ хесапъ че ще се внесѣтъ на Свищовското скеле около 3,000,000 и словомъ три милиона златни левове. Този хесапъ на зеленичаритѣ—готовановци е много вѣренъ. Дѣйствиелно произведената отъ Васъ, съ толкова мжки и кървавъ потъ, рапица ще докара три милиона левове!

Когато зеленичаритѣ правятъ смѣтка колко левове ще докара реколтата отъ Вашия цѣло-годишенъ трудъ, Вий селаци, правите ли смѣтка да ли Вашата рапица ще види поне хамбаритѣ Ви и колко отъ нея много левове ще влѣзатъ въ кеситѣ Ви? — Не, Вий не задавате трудъ на ума си, не сте

правили и не правите смѣтки; Вие знаете само да работитѣ деня и нощя, да произвеждате всичко, което докарва злато; а да прибира златото, благодарение на Вашата незаинтересованост и несъгласие, умѣе другъ — търговеца-зеленичаръ.

Ако Вие се позамяслитѣ върху това, което тукъ Ви напомнятъ, ще се убѣдите, че Вие се трудите денонощно, но не за Васъ и за Вашитѣ дѣца, а за други хора: спекулантитѣ — зеленичари и тѣхнитѣ опашки зайкодзии (колджии). Да, тѣзи готованоци бератъ плодоветѣ отъ Вашия трудъ, затова и живѣятъ въ удобни, роскошни палати, обличатъ се въ коприна и сѣрма и се кичатъ съ елмази и злато, а Вие и Вашитѣ дѣца гниете въ калѣта, ѣдете черъ хлѣбъ и лукъ, по-нѣкога и безъ хлѣбъ, ходите безъ кожуси и съ скѣсани парвули! . . . Не е ли истина това и защо става така? Защото Вие продадохте още зимасъ рапицата си по 15 лева кило — на зелено; а много малката частъ, която е останала не заложена, Вие пакъ ще продадете на търговцитѣ съ 25 или 30 лева кило, защото Вашето разединение Ви е направило толкова слаби, щото никога не можете да палатите ниосни за Васъ условия. Независимо отъ това, пакъ по причина на не разбиране общитѣ си интереси, които сж тъкмо противоположни съ интереситѣ на спекулативната непроезводителна папачъ и които сте може и можете да запазвате само чрезъ това единичко сръдство *сдружаванieto*, спекулантитѣ, като сж работили солидарно сж Ви зажеглили въ робския яремъ съ такива яки дрънови жегли — истръгнатитѣ отъ Васъ записи и полици щото много — много не можете да крѣпкате, а сте принудени истеръ — истемесъ да скланяте на цѣнитѣ, които тѣ благоволятъ да Ви дадѣтъ. Тия яки жегли обаче Вие можете да сгрошите и се избавите отъ ярема и то не съ нѣкакви насплия и гюрютини, а съ *мирно и разумно здружаванie* — *здружаванie за обща продажба на Вашитѣ произведения*.

И тъй рапицата, която Вие слѣдъ толкова трудове ще искарате, ще донесе приходи не Вамъ, а на спекулантитѣ, на тия които нито сж орали и сѣли нито жѣнали и вършали, на тия които слѣнце не ги е видѣло. Вие ще бѣдитѣ залггани съ една малка частъ отъ това, що Ви се пада за усиления трудъ. До кога, о! вие човѣци на труда ще храните готовановцатѣ богато, а Вие сами търпите най-голѣмитѣ оскудности!

Не е дошло день да съзнаете общността на Вашитѣ интереси и се погрижете за да не дадете да испада прѣзъ ржцѣтъ на много и не нуждни посрѣдници това, което Вие произвеждате за да не давате на готовановцитѣ, това що Вамъ се пада!

Примѣра е прѣдъ очитѣ Ви, хора селяни! Миллионитѣ левове, които струва Вашата рапица могатъ да паднатъ въ Вашитѣ кесии, ако Вие се сдружите, за да ѝ продадете общо — направо на голѣмитѣ търговци.

Ето, това е спасителния пътъ, този е начинътъ по който Вие можете лесно да строшите яжкитѣ жегли и се освободите економически. Нужно е отъ Ваша страна *съгласие и прѣдприемчивостъ* и сигурно ще имате успѣхъ.

Нъ, врѣмето е доста късо, за да се говори по-вече; па и да ли сж нуждни по-вече приказки, защото въпроса е твърдѣ ясенъ.

Ето прочее какво трѣбва да сторятъ всѣякитѣ земледѣлци отъ Свищовската околия, за да запазятъ приходитѣ отъ тая годишната богата жтва отъ рапицата за себе си:

1) Въ всѣко село да се свикатъ общи селски събрания, въ които да се обмисли въпроса за общата распродажба на тая годишната рапица. Въ тия селски събрания да се избератъ по 10 или 5 души делегати отъ всѣко село.

2) Да се свикатъ всѣякитѣ избрани селени-делегати на едно околийско земледѣлческо събрание, въ което слѣдъ като разсждѣтъ добрѣ върху въпроса, могатъ да взематъ слѣднитѣ рѣшения:

а) Да се моли правителството, по силата на закона противъ зеленчарството, да спрѣ съсипателнитѣ дѣяния на спекулантитѣ, като ги застави да получатъ паритѣ си, които сж заели на земледѣлцитѣ съ принадлежащата имъ се законна лихва, слѣдъ продажбата на рапицата; както и да отложи събиранieto на данъцитѣ, което принуждава селянитѣ да молятъ съ стоката си и да ѝ даватъ безъ цѣна, до сжщото врѣме.

б) Да се поканятъ всѣякитѣ земледѣлци, които сж произвели рапица, да ѝ причистятъ добрѣ и запазятъ въ хамбаритѣ си за едно късо врѣме, до като се свържатъ условията за общата продажба, а така сжщо и да явятъ на спомянатата по-долѣ комисия количеството на рапицата, което иматъ за проданъ.

в) Да се избере една комисия отъ 15 члена, която слѣдъ като узнае какво количество прѣчистена рапица иматъ

сдруженитѣ земледѣлци, да прави споразумѣние съ външни или мѣстни голѣми търговци за цѣната и условията, по които ще се продаде общото количество рапица.

3) Когато условията за продажбата станатъ и се удобрятъ да се съобщи на земледѣлцитѣ: кои дни ще каратъ рапицата си, за да ѝ прѣдадатъ право на скелето — въ шлеповетѣ.

4) Срѣщу внесената отъ всѣкой земледѣлецъ рапица, да му се издава квитанция отъ комисията по прѣдаването на рапицата.

5) Купувача на рапицата, слѣдъ като ѝ получи, да се задължи да внесе сройността ѝ право въ земледѣлческата каса, отъ гдѣто земледѣлцитѣ да истегилюватъ принадлежащитѣ имъ се сумми, срѣщу квитанциитѣ си.

6) Да се помоли централното управление на земледѣлческитѣ каси да распорѣди, щото околийската земледѣлческа каса да отпуска заеми на земледѣлцитѣ срѣщу квитанциитѣ за внесената отъ тѣхъ рапица за обща продажба, както и да приеме да извърши прѣвидената въ горния пунктъ операция, за улеснение на сдруженитѣ земледѣлци.

7) Да се отдѣли 2% отъ приходитѣ, добити отъ рапицата, за запасенъ фондъ, който да се съхранява въ земледѣл. каса, за да послужи по сѣтнѣ за направата на общи околийски житници (хамбари) при скелетата или желѣзнопътнитѣ гари и за други прѣдприятия по запазване интереситѣ на селянитѣ и подобрене на занаята имъ.

8) Да се обмисли и за прилагането на сѣщия начинъ на продажба и на другитѣ произведения на селянитѣ: жита, мисиръ, кожи, яйца и пр. и пр.

Ето хора селяни, пакъ повтарятъ, кждѣ трѣбва да се устрѣми Вашето сдружаване, ако искате да прокопсате и да създадете хубаво бждѣще на потомството си, за да не Ви проклиня; запомнете добръ, че *економическото Ви сдружаване, сдружаването Ви за запазване економическитѣ си интереси е нужно всѣки часъ.*

Надѣваме се, на конецъ, че земледѣлцитѣ въ Свищовско, ще се погрижатъ за осъществението на тая идея, и че и останалитѣ земледѣлци горѣщо ще ѝ пригърнатъ.

И тѣй, напредъ селяни, сдружайвате се съ економически цѣли за да се спасите!

гр. В. Търново, 27 Априлий 1900 г.

Братухчовъ.

ЯГОДА (FRAGARIA).

Между най-обикнатитѣ, най-приятнитѣ, вкуснитѣ, здравитѣ и прохладителнитѣ пролѣтни овощия, които се смѣтатъ въ странство, а и по насъ въ градищата и, които всѣка една градина и лѣсъ може да ни даде, съ пълно право може да се парѣче *ягодата*, за развъжданieto на която въ цѣла Европа се обръща твърдѣ голѣмо внимание. Въ Америка, Англия, Франция и въобще въ срѣдния Европа ягодата се смѣта между най-приходоноснитѣ овощия и се развъжда въ най-голѣмъ размѣръ. Въ България за жалость отъ селенитѣ—ни най-малко внимание до сега не се е обрънало на ягодата, макаръ почвата да благоприятствува за развъжданieto ѝ, макаръ и да има доста употребители въ градищата и ежегодно да се изнасятъ задъ граница доста български грѣшнии левове за купуванието на плодоветѣ ѝ. Като примѣръ за доходността на ягодата ще отбѣлѣжа селцето Плугастель при Брестъ въ Франция, гдѣто най-много се развъжда ягодата, че то искарева за проданъ повече отъ 2 милиона килограма ягоди на едно пространство отъ 200 ha и има единъ приходъ отъ около 700,000 франка.

1. Видове ягоди.

По насъ въ лѣсоветѣ, по припѣцитѣ и тукъ-тамъ изъ градинитѣ се срѣщатъ слѣднитѣ видове ягоди:

а) *Ягодата, обикновенната ягода (Fragaria vesca L.)*, има тройчетни листа съ яйцевидни листчета и цвѣтоветѣ ѝ биватъ по 2—3 на дълги вилесто развѣтвени свѣршници. Расте въ лѣсоветѣ, по лѣсинитѣ, по камениститѣ рѣтлини и по слоγοветѣ. Зрѣе често при благоприятно врѣме кждѣ края на май. Плодоветѣ ѝ се ядатъ или сурови, или пѣкъ се приготвяватъ съ смѣтана, съ вино и съ захаръ. Прочутиятъ естествоиспитателъ Линей отбѣлѣзва, че отъ многото и често употребление на ягоди тѣ се отървалъ отъ лошава ревматизъмъ. На бѣднитѣ жители по край пространнитѣ лѣсове въ Европа бранието и продаването на ягоди докарва добъръ приходъ.

б) *Планицата (Fragaria collina Ehrh.)*, на която цвѣтоветѣ биватъ желтеникъви бѣли и има твърди дръбни плодове. Расте по сухитѣ планински рѣтлини и слоγοве, по твърдѣ распрѣстнато.

в) *Зумицата, Плюскавицата (Fragaria elatior Ehrh.)*, която бива по-едра отъ другитѣ и на която плодоветѣ отъ едната страна би-

ватъ червени, а отъ другата зеленикави бѣли. Расте въ лѣсовѣтъ, лисиниѣтъ, по лѣснатитѣ и скалисти рѣтлини и др.

Освѣтъ тия въ градиниѣтъ се развѣждатъ нѣколко видове ягоди, а именно:

а) *Виргинската ягода* (*Fragaria virginiana* L.), която произхожда отъ Виргиния.

б) *Ананасовата ягода* (*Fragaria grandiflora* L.), която произхожда отъ Южна Америка и

в) *Чилската ягода* (*Fragaria chilensis*), която има голѣми плодове и е била принесена въ 1712 год. въ Франция отъ Америка.

2. Почва.

Почвата на която се развѣждатъ ягоди, трѣбва да бѣде дълбоко разработена, защото ягодиѣтъ пуцатъ корениѣтъ си до единъ метръ на дълбоко и тогава сушата не ги поврѣжда. Ягодата обича добра рофкава, по-скоро тѣжка почва, защото мекката скоро изсъхва, а особно сушата прѣзъ мѣсець май бива твърдѣ врѣдна за ягодиѣтъ понеже много цвѣтъ опадва, безъ да се завърже плодъ.

Американцитѣ три пѣти прѣкопаватъ почвата, на която ще да сядятъ ягоди, набраздяватъ на бразди 80 с.м. отдалечени една отъ друга и 15—20 с.м. дълбоки, които напълнятъ съ торъ и дървенъ пепелъ и ги покриватъ съ 12—15 с.м. дебела добра прѣстъ. На така образуванитѣ купчинки посаждатъ разсада на 50 с.м. разстояние, който по-послѣ твърдѣ малко работа изисква.

3. Мѣстоположение.

Мѣстоположението на фитаритѣ трѣбва да бѣде изложено на слънце; въ сѣнката ягодиѣтъ никога незавързватъ толкова едъръ плодъ и много ги врѣдятъ охлювиѣтъ. Фитаритѣ трѣбва добръ да се прѣкопаватъ и тамъ гдѣто е възможно да се паторяватъ съ старъ изгнилъ торъ. Обикновено на една фитара се посажда три реда разсадъ на раздалечъ около 40 с.м., обаче ако искаме да отгледаме голѣми и силни корени, разстоянието трѣбва да бѣде около 50—60 с.м. Разстоянието на корениѣтъ зависи отъ онова, въ което издѣнкиѣтъ отъ материнското растение се закореняватъ. За да може по-лѣсно да се бере зрѣлото оовоще, трѣбва фитаритѣ да иматъ помежду си широки пѣтчки.

4. Разсадъ.

Разсадъ се прави обикновено или отъ издѣнкиѣтъ, или чрѣзъ дѣлежъ на старитѣ туфери, или пъкъ се отгледва отъ сѣме. Послед-

ниятъ начинъ се употрѣбѣва главно за добиванне на нови видове или у онези видове ягоди, които правятъ малко или никакви издѣлки. Добръ е да се употрѣбѣватъ всичкитѣ начини; отъ издѣлките се взематъ само най-едритѣ, отъ раздѣлнитѣ туфери само онѣя чесначета, които иматъ най-много корени.

Отъ издѣлките се получава много расадъ, ако съ кукичка се наведатъ до земята, макаръ тѣ и сами да се закореняватъ. Отводи (далдаржи) се правятъ главно тогава, когато се иска, щото издѣлките добръ да се закоренятъ въ малки, напълнени съ добра прѣстъ саксийки, за да могатъ насигурно да се хванатъ като се прѣсаждатъ на друго мѣсто.

Отглежданиятъ отъ сѣме расадъ бива най-добъръ, кога се вземе сѣме отъ най-хубаво, най-едро и съвсѣмъ зрѣло оwoщие, което се изсушава на слънцето, чисто се измива и полученото сѣме се спазва до идущата пролѣтъ на сухо мѣсто. Въ края на мѣсець Априлий или въ началото на Май насѣва се сѣмето подъ стѣкло, което слѣдъ три недѣли покарва и прѣзъ Юлий дребниятъ расадъ се прѣсажда на добръ приготвена лежа, а въ края на Септемврий се ланово прѣсажда на опредѣленото си мѣсто. Прѣзъ идущата пролѣтъ посаденото мѣсто добръ се наторява, лехитѣ се покриватъ съ дребенъ торъ и въ врѣме на суша полива се. Когато расадътъ се гледа тѣй, ягодитѣ цвѣтятъ, особено мѣсечнитѣ постоянно и даватъ изобилно хубавъ плодъ.

Другъ способъ за отглеждане на расадъ е слѣдующия: Отъ ягодитѣ избиратъ се най-големитѣ и се оставятъ да прѣзрѣятъ, обиратъ се, тургатъ се въ вода, размачкватъ се и се отдѣля сѣмето. Безъ да се изсушава сѣмето, размѣсва се съ пѣсѣкъ и се засѣва въ торна или топла добра почва. Слѣдъ това посипва се отгорѣ съ прѣсенъ дребенъ торъ или съ добра прѣстъ, най-добръ съ лѣсна прѣстъ и сѣтѣ ежедневно дръбно се рѣси. Когато слънцето силно пече, трѣбва да се засѣнява отгорѣ. Щомъ сѣмето покара и расада може да се извади, прѣсажда се на топло мѣсто, на разстояние до 5 см. Прѣзъ идущата пролѣтъ ягодитѣ се прѣсаждатъ на опредѣленото си мѣсто и още същата година прѣнасятъ плодъ.

Най-добро врѣме за садене е отъ половината на мѣсець Августъ до края на Септемврий, може обаче да се сади и на пролѣтъ въ Мартъ, есенното садене обаче винаги бива по-добро, защото едриятъ расадъ прѣзъ идущата пролѣтъ вече дава плодъ, разбира се че прѣзъ втората година много повече, прѣзъ която и плодътъ бива най-едъръ. Пролѣтниятъ расадъ, като небива добръ закорененъ, твърдѣ много се поврѣжда отъ сушата.

Прѣзъ пролѣтъта посадениятъ есененъ разсадъ, който отъ зимния мразъ може да бѣде повдигнатъ, трѣбва да се понатисне, лѣхитѣ се прѣкопаватъ, по-често се плевятъ и се поливатъ. Издѣнкитѣ трѣбва да се окъсватъ, а на слабитѣ коренчета даже да се отмахва и цѣфта, съвѣтъ да не ослабнатъ. Прѣзъ есенъта лѣхитѣ се покриватъ съ изгнилъ торъ, като при това се внимава, щото мѣстото около самитѣ корени да остане непокрито, орѣзването на листата прѣзъ есенъта не се прѣпорѣчва, но се остава за прѣзъ пролѣтъта при уравниването и чистението на лѣхитѣ. На втората пролѣтъ слѣдъ насаждаването турениятъ на лѣхитѣ торъ лѣкко се заравя, въ друго остава сжцага работа, само прѣпорѣчва се, издѣнкитѣ прѣди цѣвтеніето да не се отстраняватъ, защото тѣ постоянно ще покарватъ и на плода твърдѣ много ще поврѣдятъ. Когато трѣбва издѣнкитѣ да се употрѣбятъ за разсадъ, оставятъ само нѣколко, но не много, до обираието на плода, прѣди зимата обаче всички тѣ трѣбва да се отстранятъ. Въ врѣме на суша нетрѣбва да се забравя да се полива. Прѣзъ втората година е главната беридба, може обаче и прѣзъ трѣтата да се получатъ добри ягоди, но саме тогава, ако лѣхитѣ се изпълнятъ съ старъ изгнилъ торъ или съ добра компостна прѣстъ; повече отъ три години на една и сжца лѣха нетрѣбва да се оставятъ ягодитѣ, за това най-добръ е всѣка година да се основава нова лѣха. На мѣсто, гдѣто вѣднажъ е имало ягоди, тѣ вирѣятъ само съ много торене; най-добръ е винаги да се засаждатъ на нови лѣхи. Само младитѣ и нарѣдко посадениѣ корени даватъ изобилна беридба.

Когато се иска да се отгледатъ красиви и голѣми ягоди, слѣдъ прѣцѣвтяването нетрѣбва на стѣблото да се оставя повече отъ една ягода, всички други съ ножъ или ножници трѣбва да се отстраняватъ. Тѣзи вѣтвици се привързватъ на малки прѣчици, отъ което отдѣлнитѣ ягоди ставатъ твърдѣ голѣми и тѣжки и отъ най-силния дѣждъ немогатъ да бѣдатъ запагани отъ илѣска. Въобще трѣбва всички плодъ да се пази отъ силнитѣ дѣждове, защото твърдѣ тѣжко е добръ да се очисти веднажъ зацапаното оовощие, което може да бѣде постигнато само чрѣзъ мнене, отъ което ягодитѣ изгубватъ приятния си вкусъ и ароматъ.

За запазване плода отъ дѣжда има измислени много срѣдства; нѣкои постилатъ около коренитѣ слама, особно Англичанитѣ и затова тѣй запазениѣ ягоди наричатъ „*Strawberries*“. Употрѣбаватъ се особни дѣсчици отъ печена глина, на които се слага стѣблото съ плода; сжщо употрѣбява се дрѣвна слама, дървени стѣрготини и особни телени скарѣ, които се оставятъ отъ двѣтѣ страни на корена, за да не

може овошето да се допре до земята. Плодовитостта на ягодитѣ се поддържа съ това, че се отстраняватъ всичкитѣ издѣнки отъ корена. Има много видове ягоди, които не даватъ никакъвъ плодъ щомъ имъ се оставятъ издѣнкитѣ; тѣ не трѣбва да се косатъ, но да се отрѣзватъ съ ножици или ножъ. Под-честото прѣкопаване на почвата, добротото торенне и покриваннето на лѣхитѣ прѣдъ студа е едно отъ първитѣ условия за плодородното развъждане на ягодитѣ.

Слѣдъ обираието на ягодитѣ въ мѣсецъ Юний стърковетѣ на ягодитѣ до половината се орѣзватъ и се посипватъ съ гипсъ, въ врѣме на суша редовно се поливатъ и по този начинъ гледани прѣзъ есенята тѣ даватъ втори пжтъ плодъ.

Има единъ видъ ягоди, които прѣзъ цѣлото лѣто цѣвятъ и даватъ плодъ, който бива неувѣрдѣ едъръ.

За да се прѣдпазятъ зрѣющитѣ ягоди отъ лакомитѣ птици употребяватъ се чурупкитѣ на яйцата, които се привѣрзватъ съ конецъ на малки прѣчици, за да могатъ лѣсно отъ най-слабото подухване на вѣтъра да се раздвижватъ.

5. Брането на ягодитѣ.

Брането на ягодитѣ трѣбва да става само тогава, когато тѣ не сж измокрени нито отъ роса, нито отъ дъждъ, но не и въ най-голѣмия слънчевъ пекъ. Въ сухо врѣме тѣхнитъ ароматъ бива най-добръ, а отъ най-малкъ дъждъ той се намалява. Ягодата е плодъ твърдѣ леженъ, затова трѣбва най-добръ да се внимава кога се бере и распраца, за да може да се запази въ венчката си красота.

6. Варене на ягодитѣ.

На единъ килограмъ, избрани ягоди взема се единъ килограмъ причистена захаръ, която се сварява до такава гъстота, че да се провлича. Насипватъ се въ него ягодитѣ, поваряватъ се малко и се оставятъ за другия день; слѣдъ това прѣбиратъ се съ цедилката въ една чиста сѣдина и сокътъ се вари до като се стѣсти; прибавятъ се къмъ него и варенитѣ ягоди, съ които се внимателно разбъркватъ и се оставятъ да повратъ още малко. Слѣдъ това отнематъ се отъ огъня и като истинатъ насипватъ се въ стъклета, които се завързватъ съ книга.

7. Запазване на ягодитѣ.

Когато трѣбва да се запазятъ ягоди прѣсени за нѣколко дена, распростиратъ се въ една плитка глинена сѣдина, неувѣрдѣ яка, най-добръ негледчосана и се тургатъ въ зимника надъ сѣдина пацѣлнена съ прѣсна вода.

Въ заключение ще прибавя, даго и нашиятъ селеникъ — земе-
дѣлецъ се опиташе съ развъжданieto на ягодитѣ, та ако той не уве-
личеше приходитѣ си, то насигурно ще да зарадва чадата си, като
нѣма да бждатъ петимпи за шепа оовоще. Развъжданieto на ягодитѣ
не е свързано съ никакви разноси, достатъчно е само малко трудъ
и добра воля, които ни най-малко нѣма да бждатъ въ ущърбъ на дома-
кинството, и всѣки ще да искара ягоди и за ядепе и за проданъ.

Съобщава *Ј.*

Камилитѣ въ Балчишко.

Не съмъ срѣщалъ до сега да е писано пѣщо за тия жи-
вотни въ нашитѣ вѣстници и списания (възможно е да е било
писано, но азъ не съмъ ималъ случай и възможность да го
прочета), а по ползата, която могатъ да принесатъ на нашето
земледѣлие, заслужватъ да се кажатъ нѣколко думи за тѣхъ.

У насъ едвамъ ли се подозира тѣхното съществуване и
едвамъ ли би повѣрвалъ нѣкой, че у насъ има хора, които се
занимаватъ съ отгледване на кампи; това съмнение още по-
вече би се усилило у хората, които знаятъ, че камилитѣ сж
животни, които служатъ за прѣнасяние на тѣжки товари на
голѣми разстояния и особено въ топлитѣ и пусти мѣста, па ъ
тамъ дѣто нѣма възможность за по-лесни и бързи съобщения.
Наистина нашето отечество е още много назадъ относительно
до бървитѣ съобщения, но все пакъ има нѣкои желѣзопѣтни
линии, а междуселскитѣ и междуградскитѣ съобщения, дѣто нѣма
желѣзници, се извършватъ съ конѣе, та ъ никога нѣма да
стане, както и не е ставало нужда, у насъ да се извършватъ
съобщенията чрѣзъ кампи.

Само въ двѣ села отъ Българската Добруджа — Длене-
бей-къой и Дуранларе, Балчишката околия, се отгледватъ тия
животни отъ извѣстнитѣ на Българскитѣ земледѣлци семейства
— Холевичъ, които до сега сж се отличили по своята прѣд-
приемчивость въ нововъведенията по земледѣлнето и ското-
въдството, като — увещание желѣзнитѣ плугове и брани, на
жѣтваркитѣ и парнитѣ вършачки, на донасяне жребци отъ чуж-
бина, бикове отъ добри породи пр. и пр. Тия семейства отъ

прѣди нѣколко години се заловили съ отвѣжданieto на камили, които употрѣбаватъ за обработването на земята.

Камилитѣ сж такива домашни животни, които могатъ на всекъждѣ да се аклиматизиратъ; тѣ търпятъ най-голѣмитѣ горѣщини въ пѣсалчиви и безводни пустини, като Сахара и Арабия, а издържатъ и най-силнитѣ студове, като по височинитѣ на Хималайскитѣ планини, прѣзъ които прѣминаването е възможно само благодарение на камилата. Зимѣ, при най-голѣмитѣ студове и виаици, тѣ спокойно лежатъ на открито, безъ да иматъ опасностъ отъ простудяване. Лѣтѣ, при нетърпима горѣщина, когато другитѣ домашни животни сж изложени на слънчасване, на голѣма жажда и пр., камилитѣ спокойно могатъ да работятъ цѣль день, безъ да има нѣкоя опасностъ за тѣхъ.

По своята невзискателностъ къмъ храната тѣ много приличатъ на магарето, лѣтѣ се задоволяватъ съ опасване на трънетѣ изъ нивята, които не могатъ да служатъ за храна на никое домашно животно (когато има и друга трѣва, разбира се, че тѣ не я прѣскачатъ), а зимѣ се хранятъ съ огризкитѣ отъ другия добитѣкъ и даже само съ слама.

Тѣ сж много търпеливи за вода, — въ безводнитѣ мѣста тѣ на 2 до 3 и 5 дена единъ пѣтъ се поятъ, а въ нашата безводна Добруджа на 24 часа единъ пѣтъ, когато другия домашенъ добитѣкъ прѣзъ горѣщитѣ лѣтни дни трѣбва и три пѣти на день да се кара въ село и да се пои.

Освѣнъ всѣчки тия добри качества, които у ни едно домашно животно не сж така групирани, камилитѣ иматъ и това прѣимущество, че сж много по-малко изложени на разни заразители и незаразителни болѣсти, на които сж изложени другитѣ домашни животни.

За какво могатъ да служатъ тѣ у насъ, когато се знае, че нито пусти мѣста имаме, нито много високи планини, въ каквито съобщенията най-лесно ставатъ съ камили?

Отвѣждението на тия животни въ другитѣ части на нашето княжество, макаръ—и—да непрѣдставлява никакво неудобство, едвамъ би се въвело, но въ безводната Добруджа тѣ сж отъ голѣма полза. Както спомѣнахъ и по-горѣ, въ Балчишко ги употрѣбаватъ за обработване на земята. Въ тая частъ на нашето отечество само $\frac{1}{3}$, а най-много $\frac{1}{2}$ отъ обработваемата земя се засѣва, а другата земя се оставя за пас-

бище на добитъка; на слѣдующата година отъпканата и вцѣлена частъ се прѣорава и засѣва, а сѣтата прѣдната година се оставя за пасбище. Така отъпканата и вцѣлена земя се прѣорава съ желязни плугове, които се теглятъ най-малко отъ 4 чифта волове, а често пѣти отъ 6 чифта. Всѣки чифтъ камили, запрѣгнати въ тия плугове, теглятъ колкото 3 чифта волове а най-малко — колкото два чифта; тъй щото съ 2 чифта камили единъ плугъ много добръ оре. Най-голѣмо оползотворение има на камилитѣ при засѣването на нивята съ сѣячки и оживяването имъ съ жетварки. При засѣването на нивята, било изъ ржака, било съ сѣячка, изисква се щото сѣмето да бѣде на всѣкѣдѣ еднакво прѣснато; сѣякиятъ само тогава еднакво прѣскатъ сѣмето, когато животнитѣ, съ които сж запрѣгнати равномерно се движатъ; а камилитѣ, както е извѣстно, най-равномерно се движатъ, — никога небързатъ, никога полека невѣрватъ.

На всѣкѣдѣ кѣдѣто хората жънатъ съ жетварки, запрѣгатъ ги съ коне, защото конетѣ по-бързо се движатъ, а ножа на жѣтварката толкова по-лесно и по-хубаво рѣже житото колкото по-бързо отива жетварката. Почти на всѣкѣдѣ въ нашата Добруджа сж въведени жѣтваркиѣ, но на много мѣста хората ги теглятъ съ волове, които бавно се движатъ, често се по-запиратъ и затова неможе добръ да жънатъ. Братия Холевичъ въ жетваркиѣ запрѣгатъ само камили, които тукъ сж незамѣпими съ никое отъ другитѣ домашни животни, — силни за теглене, съ своето еднакво движение, което нагледъ е бавно, но понеже много крачатъ, тѣ много по-скоро вѣрватъ отъ колкото конетѣ и ножа на жѣтварката много бързо и лесно рѣже житото; тѣ отъ заранъ до вечеръ безъ храна и вода работятъ неуморно безъ смѣна, а такава трудна работа никое животно неможе да издържи.

За прѣнасяне на снопитѣ или за закарване на хранитѣ до пазаръ всѣки чифтъ камили замѣстватъ 3 чифта волове. Въ Балчишко ги употребяватъ още и за искачване на сламата на високитѣ сиплѣци.

Освѣпъ всяката пригодностъ на камилитѣ къмъ земледѣлческиѣ работи, отъ всѣка камила се получава пролѣтъ отъ 10—15 килограмма много тънка и мека козина, отъ която се правятъ хубави дрѣхѣ, башлѣци, пояси и пр.; тѣхното млѣко

се употрѣбѣва за ядене, както и кравешкото; а месото имъ сжщо тѣй е вкусно, както говеждото, отъ него се прави много вкусна пастърма.

При всичкитѣ тия добри качества читателѣтъ ще попита, защо до сега камилитѣ не сж се распространили въ нашата Добруджа?

Нововъведения та въ земледѣлнето, начина на обработваннето земята и безводността на Българската Добруджа много благоприятствуватъ за развъждането на камилитѣ; но не сж развъдени по слѣдующитѣ причини: 1) Никждѣ у насъ камили не се продаватъ на пазарь, та, ако иска нѣкой, да може да си купи, а Бр. Холевичъ не продаватъ отъ своя дамазлѣкъ; освѣнъ това всѣка една камила струва 500—600 лева, а нашитѣ хора обикновенно гледатъ да купятъ нѣщо евтиничко; 2) Нашето население въобще е много недовѣрчиво къмъ всѣко нововъведение и ужасно консервативно къмъ старото; то е привикнало да обработва земята съ волове, биволи и нарѣдко — съ коне; расправяйте му вий, колкото щете, че съ камилитѣ въ Добруджа е по износно, защото сж много по-силни, по лесно се отгледватъ, по сж пригодни за сѣячкитѣ и жтваркитѣ и пр., той ще ви отговори, че тѣ не сж за насъ, ний незнаемъ да ги впрѣгаме и свършена работа; 3) Всѣки родъ добитѣкъ изисква специални приспособления при употрѣблението му за работа и особенно обхождане, така — за воловетѣ и биволитѣ се изисква яремъ, за конетѣ хомотъ; единитѣ сж по кротки, другитѣ често пакти ритатъ или хапятъ; единитѣ зимѣ на работа изискватъ чулове, лѣтѣ гьолове, а другитѣ минаватъ безъ тия работи; хората, които не сж имали работа съ извѣстни животни, не можтѣ да знаятъ, нито тѣхния характеръ, нито какъ да се обхождатъ съ тѣхъ, нито какъ да се ползуватъ отъ тѣхната сила и продукти; това сжщото е и съ камилитѣ, — тѣ изискватъ особенни приспособления, за да се употрѣбѣватъ за упрѣжъ, да се ползува всичката имъ сила; изискватъ други обхождания, отколкото рогатия добитѣкъ и конетѣ; а всички тия работи сж неизвѣстни за нашето население и затова то си служи съ другитѣ домашни животни въ полскитѣ работи, не се интересува за камилитѣ, колкото — и — да — сж по-ползвни за него.

Отъ какво се храни растението и отгдѣ взема храна?

Като оздрѣе сѣмето, въ приежтствието на въздуха, на извѣстно множество влага и топлина то захваща да поклънява. Кълнѣтъ приема своята храна отъ околия въздухъ и отъ запаснитѣ хранителни вѣщества, които се намѣрватъ въ сѣмето; като се развие до такава степенъ щото да може да приема хранителни вѣщества отъ почвата, въ случай и отъ друга срѣда, въ която се намѣрва, расгението започва да расте.

Растението за растежа си изисва сжщитѣ фактори, както и кълнѣтъ; *безъ въздухъ, безъ достатъчно множество влага и топлина то не би могло да живѣе.* Безъ въздухъ то не би могло да приема въздухообразнитѣ части, отъ които строи скелета на своето тѣло: сжщо то има нужда отъ *извѣстно множество вода*, защото тя му докарва изъ почвата растопени хранителни вѣщества и сжщеврѣменно посредствува и за неговото дишанне. Врѣдъ, гдѣто трѣбва да расте растение, неизбѣжно нужно е да има тамъ вода. Въ пространнитѣ пустини на Сахара, която по голѣжина се равни на цѣла Европа, винаги зеленитѣ оазиси прѣдизвѣстятъ приежтствието на нѣкое изворче. На нищо тѣй не е обусловва доброто сѣйдебно плодородие както на своеврѣменния дѣждъ, даже всички други условия да сж били повече отъ благоприятни, ако на врѣме нападне дѣждъ, не може да се очаква добро плодородие. Влажна, даже и студена пролѣтъ и топло, влажно лѣто обѣщаватъ богата жетва.

Обаче както безъ извѣстно множество вода растението не може да живѣе, тѣй сжщо то гние и отъ излишната влага.

Всѣко растение, за да може да расте, *непрѣменно изисква извѣстно множество топлина.* Дѣйствително че то неизисква опрѣдѣлено число топли дни, но опрѣдѣлено множество топлина, нѣка я да бжде раздѣлена на колкото и да бжде дни, поради което растението въ горѣщитѣ страни расте много по-бърже, отколкото въ постуденитѣ. Само тѣй може да се обясни, като защо единъ и сжщъ видъ пшеница изисква за озрѣванието си въ горѣщитѣ долини при полнитѣ на южно-американскитѣ планини само 92 дена, когато въ студениитѣ тѣхни склонове нейниятъ растежъ трае 181 день, или защо ячменитѣ въ Елзасъ озрѣва въ 92 дни, когато въ студениитѣ части на Южна-Америка изисва 168 дни. По тоя начинъ ученитѣ сж съставили степенитѣ на топлината, която всѣко едно растение изисква за своето озрѣване.

Но растенията още се и аклиматизиратъ, т. е. тѣ се приспособяватъ на разенъ климатъ, така щото тѣ вирѣятъ и подъ и надъ тая сръдна топлина, прочее тѣ растатъ въ страни и по-студени и по-топли отъ тия които имъ сж били първоначално опрѣдѣлени. Ала за това изискватъ една опрѣдѣлена най-ниска топлина, която въздухътъ ако не достигне, растението сжщо неозрѣва. Отъ тия условия на топлината напрѣдъ още може да се заключи за кое да е растение, дали то ще може да вирѣе или не въ коя и да е страна. Ако топлината падне подъ нулата, растението замръзва, та ако би да не се размръзне постепено, то загнива. Сжщата сждба постигва растението, ако топлината се издигне на една голѣма височина, вслѣдствие на което съвсѣмъ исъхва.

Ала растението, като покълпи, изисква за своето по-нататъшно развитие още по-други условия. Сжщо тъй то не може да мине и безъ *свѣтлина*. Въ отсъствието на свѣтлината въ листната зеленина не може да се разлага въгледивата киселина, отъ която отлъчвающий се въглеродъ образува главнитѣ съставни части на цѣлото растение, та безъ свѣтлината то не би могло да се развива. Дѣйствително че пѣкои растения изискватъ по-малко свѣтлина, други пъкъ повече, обаче тѣмъ е неизбѣжно нужно едно опрѣдѣлено множество за тѣхно развитие, което се отъ това доказва, че всѣко клонче, всѣко листо се обръща къмъ свѣтлината. Когато се иска да се отърве една почва отъ бурени, засѣва се съ гъсто растящи, листнати сѣйдби, съ които се отнема пристѣпа на свѣтлината върху бурена и по тся начинъ не му се дава възможность, за да може да се развива. За това много по-вече бурепѣтъ вирѣе въ житото и ржътъ отколкото въ овеса, който има по-дълги и по-широки листа.

Освѣтътъ тия важни фактори растението изисква и *храна за своя растежъ*. Всичкитѣ растения се съставятъ отъ два вида материи, отъ *горящи* или *органически* и *негорящи* или *минерални, неорганически*; връзка на тия два вида материи е водата, която е тѣй сжществена часть на всичко, що живѣе, щото безъ нея не би могълъ нито да възникне животъ, нито пъкъ да умира. Тоя съставъ на растителното тѣло ни е извѣстенъ отъ всѣкидневнитѣ наблюдения: виждаме, че прѣсно отсѣченото дърво е влажно, а че то като губи водата си исъхва и става по-лѣгко; ако го изгориме, ще да изгоратъ органическиятъ, горящитѣ материи, като остава пепельта, която съдържа всичкитѣ негорящи, минерални материи.

Органическиятъ материи, които при горѣнияето се отдѣлятъ, се

съставятъ прѣди всичко отъ *въглеродъ*, *водородъ*, *кислородъ* и *азотъ*, отъ които нѣкои съдържатъ още и *сѣра* и *фосфоръ*.

Въ пепелта на растението се намирва *калий* и *натрий*, *варий* и *магнезий*, *железъ* и *алуминиевъ окисъ* въ съединение съ *фосфорна*, *сѣрна*, *кръмъчна киселина*, а тъй сѣщо и съ *жлъръ*

Тия съставни части се намиратъ въ всѣко едно растение, разбира се че въ множество и въ отношение твърдѣ различно; освѣтътъ въ нѣкои растения се намирватъ и други рѣдки елементи, и то само тогава, когато ги е съдържала почвата или водата, въ които сѣ расли. Това правило естествено има сила за всички други хранителни материи, защото *едно растение никога не може да съдържа други нѣкои материи, освѣтътъ такива каквито е съдържали неговата околностъ*.

Нѣка сега да вземемъ порѣдъ съставнитѣ части, както ги тѣжко поименовахме и да видиме, откъдѣ и какъ тѣ дохождатъ въ растението.

Въглеродътъ, който образува главната съставна частъ на всѣко растение дохожда въ растителното тѣло посредствомъ листата отъ *въгледивата киселина*, която се намирва въ въздуха въ значително множество.

Листата поглѣщатъ тѣзи киселина, която съ помощта на водата и въздуха и чрѣзъ дѣйствието на слънчевата свѣтина и топлина се промѣня въ листната зеленина въ прѣразлични органически съединения, както ги намирваме въ растенията. Макаръ че и почвата да съдържа въгледива киселина, която дѣйствително приематъ и коренитѣ, но, въпреки това, оная отъ въздуха остава главна стронitelка на растителното тѣло.

Водородъ и кислородъ растението приема отъ водата, която коренитѣ принасятъ въ голѣмо количество отъ почвата, съ нея дохождатъ въ растението и всички хранителни минерални материи, като излишната вода се испарява прѣзъ листата. Кислородъ приема растението сѣщо отъ въгледивата киселина, и то въ такъвъ излишѣкъ, щото нощно връме, когато по нѣжаннето на слънчева свѣтина се спрѣ добиваннето на органическитѣ съединения, тя се испуца въ значително множество.

Водата обаче дохожда въ почвата отъ въздуха, та може да се рѣче, че *растението приема въглеродъ, водородъ и кислородъ*, спрѣтътъ главната своя частъ на органическитѣ материи, *отъ въздуха, всички други материи, отъ които се съставя тѣлото на растенията, то приема отъ почвата или отъ водата, на която или въ която живае*.

Естествоиспитателитѣ това сж доказали направо съ оити. Когато въ чиста дестилирана вода, или въ кръжъченъ, добръ измитъ отъ всѣкъкви примѣси, нѣсъкъ налѣли разрѣдени раствори отъ хранителни материи, и турили въ тѣхъ кълиящо сѣме, тамъ въ присъствието на пужния въздухъ, свѣтлина и топлина започнало растението да се развива, както да си растеше въ орна почва.

Най-много съмнѣние е имало съ азота, който се нахѣрва въ атмосферата на нашето земно кълбо патрупанъ въ голѣмо множество, и отъ тоя азотъ растението дали би нестрѣбвало да се ползува? Ала дѣйствително е заблѣзано, че до като въздушния азотъ не се прожѣни въ съединение и не отиде въ почвата, до тогава той остава непристѣпенъ на растенията. Въ природата, обаче, частъ отъ въздушния азотъ се прожѣни чрѣзъ медленни прожѣни въ азотна киселина и амонякъ, които съ дѣжда отиватъ въ почвата; и заблѣзано е, че по тоя начинъ единъ хектаръ орна почва годишно получава 3—24 kg. азотъ отъ въздуха, въ видъ на съединения пристѣпени на растенията.

Единствено, но за туй твърдѣ важно, исключение правятъ бобовитѣ растения. Тия растения изискватъ за своето развитие едно твърдѣ голѣмо множество азотъ, но при всѣ това тѣ го приематъ отъ почвата много по-малко отколкото житнитѣ растения, като на пр. яченикътъ. Причината на това не се състои само въ туй, че бобовитѣ растения иматъ обикновенно дълги корени, съ които проникватъ дори въ долнитѣ пластове, но тѣ иматъ неключително и способностъ, да приематъ азотъ на право изъ въздуха. Всички други извѣстни растения обаче не могатъ да приематъ въздушенъ азотъ, макаръ и въ голѣмо множество да вниква въ тѣхнитѣ органи, които го отнематъ само отъ почвата или отъ водата, въ които сж закрѣпени съ свонѣ корени.

Като разглеждаме само растенията, тѣй нарѣченитѣ земледѣлчески, сирѣчь тѣзи, които ражда нашата орна почва, ще може да се рѣче, че азотъ приематъ всички растения, освѣнъ бобовитѣ растения, отъ почвата, на която живѣятъ.

Важното е сега, да-ли може едно растение съвършено да се развие, ако би нѣкои отъ горюваденитѣ материи да се ненамираше въ почвата. Този извъпредио важенъ въпросъ е билъ разрѣшенъ едважъ прѣди 20—30 години и се е дошло до слѣдующитѣ резултати:

Въ числото на материнитѣ, отъ които обикновенно се съставятъ растенията, има дѣйствително такива, безъ които растението, твърдѣ

добър може да прѣмине, безъ да би врѣдило на неговото свършено развитие. Така на пр. всичкитѣ ливадни трѣви и житнитѣ растения растатъ съвсѣмъ добърѣ и тогава, когато неприяематъ въ своята храна кръвѣчна киселина. Алюминиятъ окисъ се пажѣрва въ много растения, между другитѣ сѣщо и въ лозята, но въ твърдѣ много растения се струва, че той не е сѣществена съставна часть на тѣхното тѣло и че тия растения и безъ него би могли твърдѣ добърѣ да минатъ. Сѣщо хлорътъ и натрий немогатъ да се сѣбятъ за неизбѣжно нужни храни, макаръ може-би и на тѣхъ въ живота на растенията да сѣ прѣдопрѣдѣлени извѣстни цѣли, разбира се второстепенни. Че всичкитѣ тъкмо епомѣнати материи винаги се пажѣрватъ въ растенията, това се обяснява отъ тѣхното извънредно распространение по цѣлата земна кора.

Обаче съвсѣмъ другояче стои работата, съ която и да е отъ другитѣ съставни части: ако само една отъ тѣхъ да липсваше въ храната на растението, даже ако то я получаваше въ недостатъчно множество, растението щѣше да закърни — да се втарли, нещѣше да се развива и нещѣше да дава плодъ.

И това естествоиспитателитѣ сѣ доказали съ искусственно хранение на растенията въ дестилирана вода или въ добърѣ промитъ нѣсъкъ. Когато на растението не се дало само една материя, която била неизбѣжна нужна за неговото хранене, растението вирѣяло само до тогава, до като се свършилъ запаса на тая материя, струпанъ въ сѣмето; обаче щомъ се свършилъ запаса, веднага растението започнало да се развива по единъ неестественъ начинъ, или нѣкъ съвсѣмъ загинало.

Ако напр. ратиме сѣмена отъ слънчогледъ и нѣкои отъ тѣхъ туриме въ растворъ, който съдържа всички хранителни материи, а нѣкъ други въ растворъ, който да съдържа всички хранителни материи освѣтъ азотъ, въ първия случай ще порастнатъ растения 2 до 3 м. високи, когато въ безазотната храна ще покълнатъ малки растения на височина нѣколко сантиметра. Тия малки растения въ това неравнито положение ще истраятъ може-би 3 и 4 мѣсеца, но все ще да загинатъ.

Подобно явление ще видиме, ако туриме растения да растатъ въ растворъ, на който да липсва калай, фосфорна киселина, варъ и др.

Обаче най-забавително явление ще забѣлѣжиме, когато на хранителния растворъ не се тури никакво желѣзо. Отначало ще покаратъ зеленикъви листа, растението ще вирѣе както при обикновенни условия; ала като поизрасте, ще видиме, че неговитѣ листа и стѣблото му сѣ блѣдни, желтиникъви и нѣма да има нито слѣда отъ оная

сочна зеленина, която радва човѣшкото око по нашитѣ ливади. Стига една само кашка отъ желѣзна соль, за да се раззелени растението въ продължение на пѣколко дена. Съ тия опити е доказано, че безъ желѣзо не може да се образува листната зеленина, която за храненето на растението има същата важна задача както кръвта въ тѣлото на животнитѣ, на която червената боя произлиза също отъ желѣзото, безъ което кръвнитѣ топки не могатъ да се образуватъ.

Може-би нѣкой ще да забѣлѣжи, защо растението въ първо прѣже се развива отъ кълпа еднакво съвършено, когато въ храната липсва нѣкой хранителна материя, и се показва като да ѝ сж дедени всички хранителни вѣщества.

Причината на тая мнима аномалностъ бѣ по горѣ обяснена. Когато напр. се опрѣдѣли въ случая, като на растението не се тури въ храната азотъ, множеството на тая хранителна материя въ сѣмето и сѣтитѣ въ развитото растение, ще видиме, че и двѣтѣ количества ще бждатъ съвсѣмъ еднакви. Отъ това произлиза, че растението е живѣло на сѣтка на азота, който се е намиралъ въ сѣмето, и то дотогава, докато се свършилъ неговиятъ запасъ за развиването на новитѣ растителни части. До същия резултатъ се дохожда и съ желѣзото, калия, фосфорната киселина и др., въобще съ всички хранителни материи, които не се прибавятъ въ храната на растенията.

Съ много такива опити, извършването на които е свързано съ цѣлъ редъ трудности, които неможиме нито да си ги прѣдставиме, било доказано, че *всички растения за своето развитие изискватъ въглеродъ, водородъ, кислородъ, азотъ, фосфоръ, сѣра, калий, кальций, магнезий и жолѣзо, безъ които тѣ просто немогатъ да живѣятъ и да се развиватъ.* Освѣщъ това било забѣлѣзано, че нѣкои растения за свое вирѣне изискватъ още и други елементи, обаче макаръ и да се намѣрватъ винаги въ растенията, тѣ сж второстепенни и неизбѣжни части на растителното тѣло.

Растенията макаръ и да могатъ да избиратъ отъ материнитѣ, които се намиратъ въ почвата, своята храна и то въ опрѣдѣлени и постоянни отношения, при всѣ това тѣ неможатъ да възприпятствуватъ, щото да невлизатъ въ тѣхнитѣ тѣла чужди материи, които често имъ врѣдятъ. Чухме, че съ водата дохадатъ въ растителнитѣ органи хранителни минерални материи, които се намиратъ въ почвата въ течна състояние, та тъкмо съ тия хранителни материи могатъ да влѣзатъ въ растенията и такива материи, които не само че неслужатъ за храна на растенията, но паопаки ги отравятъ и унищожаватъ тѣхния животъ. Прочее трѣбва да се внимава, щото съ торенето да не се

придаватъ на почвата такива материи, които би могли да бждатъ врѣдителни на посѣтитѣ растения. Не ще бжде излишно, ако се съобща въ какви съединения хранителнитѣ материи сж полезни на растенията и въ кои тѣ имъ пѣкъ врѣдятъ.

Въглеродъ, кислородъ и водородъ приематъ листата и коренитѣ отъ въгледивата киселина, отъ въздуха и водата.

Азотъ приематъ растенията исклучително посредствомъ коренитѣ отъ нитратитѣ на желѣзото, на калция, на магнезия, на калия, на натрия и аммонияка; амонатия карбонатъ и въ твърдѣ разрѣденитѣ раствори врѣди на растенията, щомъ се срѣщне съ нежитѣ коренчета. Съ това се обяснява, защо не се тори съ прѣсенъ разреденъ торъ и защо се оставя да се улѣжи; отъ гниенето на пикочѣта се образува твърдѣ лесно амонатиятъ карбонатъ, който отъ по-дълго лѣжение се разлага.

Сѣрата растението приема чрѣзъ коренитѣ и то прѣди всичко отъ сулфатитѣ: на аммония, на калия, на калция и на магнезия, сѣтитѣ и отъ сулфата на натрия. Свободната сѣра, сулфидитѣ и др. врѣдятъ на растенията.

Фосфорътъ дохожда въ растението отъ лесно растопителнитѣ фосфати, сирѣчь фосфата на аммония, на калия и натрия; сѣтитѣ и отъ ония фосфати, които съ помощта на въгледивата киселина или на нитратитѣ, на готварската соль и на аммониевитѣ соли лесно могатъ да се промѣнятъ въ растопителни фосфати. Кѣмъ тѣзи принадлежатъ най-напрѣдъ фосфатитѣ на калция и на магнезия, сѣтитѣ и на желѣзото. Свободния фосфоръ, който за щастие никдѣ въ природата се не намирва, би дѣйствувалъ врѣдително на растенията.

Кремий растението приема отъ кремъчната киселина и отъ силикатитѣ на калия, на калция и др., които въ вода, която съдържа въгледива киселина, съвсѣмъ медлено се растопяватъ.

Хлоръ растението получава въ хлоридитѣ на натрия, на калия, на аммония, на калция и на магнезия; обаче натриевитѣ, калциевитѣ и магнезиевитѣ хлориди, ако се намиратъ въ голѣмо множество въ почвата, врѣдятъ на растенията, или за това, че лесно се растопяватъ и по тоя начинъ отнематъ на растенията нужната влага, или пъкъ може — би сѣ разлаганieto, което коренчетата въ почвата причиняватъ, лесно се промѣнятъ въ свободна солна киселина, която, както и свободния хлоръ, врѣдително дѣйствува на растенията.

Калий и водородъ приема растението отъ нитратитѣ, фосфоритѣ, хлоридитѣ и можеби силикатитѣ на тѣхнитѣ елементи; обаче карбонатитѣ на калия и натрия биватъ отрови на растенията, защото тѣ сж силно дугави.

Въ сжщитѣ съединения растението приема *калций и магнезий*. Обаче карбонатитѣ на калция и магнезия певрѣдять на растенията, а наопаки растението радо ги приема и ги получава твърдя легко, защото въ вода, която съдържа въгледива киселина, тѣ лѣсно се растопяватъ.

Въ кои съединения дохожда *жельзото* въ растението, до сега не се знае, обаче коренитѣ приематъ всичкитѣ негови растопени соли. При това дижельзнитѣ соли, кога сж въ голѣмо множество, твърдѣ врѣдять на растенията, защото промѣняйки се въ жельзни соли, тѣ отнематъ лакомо кислорода на всички материи, съ които се намѣрватъ въ съприкосновение.

Всичко това е важно да се знае отъ земледѣльца, който иска по единъ разуменъ начинъ да обработва земята, но при всё това тая важность е много отъ по-малко значение, отколкото добръ да се разбере горѣувѣдений законъ за храната на растенията, оня законъ, който основателтъ на земледѣлческата химия *Либигъ* (Justus Liebig) е нарѣкалъ *законъ на най-малкото множество*.

Сжществува прочее едно опрѣдѣлено отношение, въ което условията на растителния растежъ биватъ най-благоприятни, т. е. въ което причиняватъ най-голѣма възможна жетва — плодородие. Ако увеличимъ само едно отъ тия условия, съ това нѣма да се постигне увѣличението на плодородието, но ще да се постигне само тогава, когато сжщеврѣменно увеличимъ всичкитѣ условия. Тоя законъ може и наопаки да се искаже така: *величината на растителния растежъ зависи отъ онова условие, което е сравнително най-малко*; при това нѣкакъ жълчишката се поставятъ отношенията на всичкитѣ условия, при които най-благоприятно дѣйствуватъ, за тѣхни единици.

Либигъ, разбира се, когато е искаралъ тоя законъ, ималъ е прѣдъ видъ само хранителнитѣ растителни вѣщества; обаче скоро се заблѣзало, че тия условия за растежа на растенията не сж само хранитѣ, но и влагата, светлината и топлината, прочее всички сж условия, чиито присѣтствие изнеква растежътъ на растенията.

За да може добръ да се разбере тоя законъ, неостава друго, освѣнъ да се привѣде нѣкой прилѣръ.

Извѣстно е, че палмитѣ вирѣятъ само въ топлинѣ страни. У насъ има често много по-добра почва, съ достатъчна влага и еднакво съответствена свѣтлина, както въ онѣзи страни, гдѣто растатъ палмитѣ, ала всё пакъ напразно бихме се опитвали за да развъждаме у насъ палми по пивята. Кое е причината на това? По насъ тия растения ненамिरатъ достатъчно топлина, и защото палмитѣ изискватъ

сравнително извѣстно множество топлина, вирѣятъ само тамъ, гдѣто годишната топлина може да достигне понѣ пай-ниската граница на онова множество. Топлината у насъ е онова пай-малкото условие, та ако туриме палмата въ стая, която искусвенно може да се отоплява, то тя вирѣе и по насъ.

Сжщо е и съ хранителнитѣ материи. Да рѣчеме, че имаме двѣ почви, и цвѣтътъ еднакво получаватъ достатъчно въздухъ, топлина и влага, ала първата отъ тѣхъ съдържа десетъ пѣти повече хранителни материи отъ втората и първата отъ тѣхъ съдържа само калий много по-малко отъ втората. Ако се насѣе и на двѣтъ почви едно и сжщо растение, на пр. цвѣкло гдѣ ще да има по-голъмо плодородие? За наше учудвание ще имаме много по-малко плодородие отъ първата почва, която бѣше богата на хранителни материи, отколкото отъ втората, която бѣше сравнително по-слаба, защото цвѣклото изисква непрѣменно да има калий за своето развитие, а защото въ първата почва го намирало само въ твърдѣ малко множество, за това могло да се роди до толкова до колкото достигало малкото множество на калия. Ако сега на първата почва се придаваше калий, то плодородието ще бѣде все по-малко, отколкото на втората почва, която съдържа хранителни материи въ по-благоприятни условия, макаръ тѣ и да бѣдѣтъ много по-малко.

Тия два примѣра мисля сж достатъчни да оояснятъ голѣмата важность на горѣказаний законъ за растежа на растенията. Насигурно само она земледѣлецъ може да постигне добро плодородие и увеличи приходността на своята земя, който никкога неенуща изъ очи тоя законъ.

Земледѣлецо! Изучвай добръ туй, което сѣнешъ и почвата, която орешъ, ако искашъ да си ситъ и потѣтъ ти да не се лѣе безпогъзно.

Съобщава J.

Фелдшерската организация.

отъ С. Ив. Маневъ

Организацията на Българскитѣ Медицински Фелдшери броя доста години отъ основаването си, но това ни пай-малко ѝ прѣчи да бѣде една пай-слаба, пай-занемарена, съ пай-индиферентни членове организация. Че това е така, достатъчно е да погледнемъ на учителската

организация, тази на помощ. аптекаритѣ и ще видимъ колко сме слаби, некадърни и колко сме далече пакъ да се сравнимъ съ тѣхната организация.

Организацията на помощ. аптекаритѣ е едва ли отъ 2 — 3 години, но въпрѣки младостѣта ѝ, тя прѣдставлява вече една гранитна твърдина, недостъпна и за най-силната атака; когато пакъ организацията на медицинскитѣ фелдшери е една развалена, прѣнебрѣгната и досущъ запустела организация.

Коя е причината за да бжде организацията на фелшеритѣ една такава жалка организация? Нѣкой казватъ, че индиферентността на самитѣ членове на организацията е била причина, а други — недѣятелността на хората около фелдшерския сѣюзъ; споредъ менъ пакъ причината е, че самата организация не е поставена на такива начала, каквито въжъ нуждни за да отговарятъ на призиванieto на фелдшерския сѣюзъ, а отъ това слѣдва и индиферентността на самитѣ организатори и недѣятелността на хората около сѣюза. Нѣкой фелдшери изключително прѣписватъ всичката вина и отговорностъ на хората около сѣюза; дѣйствително, че и тѣ не сжъ съвършено чисти, нъ коренната причина е тази, която вече казахъ.

Основата на фелдшерската организация е слаба, а отъ това слѣдва, че и самата организация ще бжде такава и ние нѣмаме право да искаме отъ нея нѣщо повече, тѣй като това е въпрѣки силитѣ ѝ.

Въ устава на фелдшерското дружество четемъ, че цѣльта на дружеството е: „да пази прѣстижътъ на фелдшерското сѣсловие и да едружава, развива и подпомага своитѣ членове“. Всѣка организация има като за мотото пазение прѣстижътъ на своитѣ членове, нъ какво може да се разбере отъ това: „да развива и подпомага своитѣ членове“, когато по-нататкъ сръщаме, че „при канцеларията на дружеството се урежда една библиотека отъ частни пожертвувания и купувание, отъ дружественитѣ суми, книги само по фелдшерското изкуство“. Както се вижда отъ цитираното, излиза, че членоветѣ на фелдшерската организация отъ дълбоката провинция не ще иматъ достъпъ да се ползватъ отъ богатата на своитѣ организация. Значи, че цѣльта си фелдшерската организация не може да постигне, тѣй като нѣма съ какво да „развива“ всичкитѣ си членове.

На друго мѣсто е казано, че цѣльта на дружеството се постига, като съ държане на сказки и съ издаването на „едно списание съобразно съ цѣльта на дружеството, ако сръдствата му позволявали“ (к. н.). Никой не отрича благотворното влияние на сказкитѣ и ние нищо нѣма да имаме противъ това, при всичко, че само една

малка частъ отъ членоветъ на дружеството ще се ползватъ; нъ що се касае до списанието или вѣстникъ, тое необходимо за всѣка организация, която има за цѣль „да задружава, развива и подпомага свойтъ членове“. За умственото развитие на фелдшера, по професията си, не е достатъчно само едно списание или вѣстникъ, а се изисква цѣла фелдшерска медицинска литература, каквато, за жалость, съвършено липсва на нашитъ фелдшери. Повечето отъ фелдшеритъ се ръководятъ по едни стари руски ръководства, които далечъ сж да отговарятъ на нуждитъ, а пъкъ медицинската наука гигантски крачи напредъ, така щото, тѣ току рѣчи сж изгубили всѣка стойностъ. И нима само едни ръководства сж потрѣбни, нима друга медицинска литература е наводнила? Както се види, не само едно списание е необходимо, а цѣла фелдшерска медицинска литература и тогава може да се говори за умственното развитие членоветъ на фелдшерското дружество.

Горѣ подчертахме, че ако има „срѣдства“ тогавъ трѣбвало да се издава списание „съобразно съ цѣльта на дружеството“, казахме и че ~~такова~~ е необходимо, когато цѣльта на дружеството е: „да задружава, развива и подпомага свойтъ членове“, нъ ние не можемъ да разберемъ каква ще е тази организация, която има такова нѣщо за цѣль, а пъкъ и „ако срѣдствата му позволяватъ“ да издава списание, което ще ратува за постигане на тази цѣль.

Ако прослѣдимъ миналото на фелдшерското дружество, ще видимъ: че то всѣкога е имало „срѣдства“ за издаването на съсловенъ органъ, обаче то всѣкога е мислило, че срѣдства нѣма и че издаването на такъвъ съсловенъ органъ ще съставлява луксъ на фелдшерската организация, безъ обаче да подозира, че мисли дѣтински и че цѣльта на организацията не се постига. Отъ устава на фелдшерското дружество се вижда, че то има повече за цѣль прѣстижътъ на фелдшеритъ, не умственото повдигане на членоветъ си, а материалното повдигане на нѣкой отъ фелдшеритъ. Дружеството, а по право главатаритъ на дружеството сж харчили дружественнитъ пари за съвършено палишни, и въ ущърбъ на самата организация, работи; облагодѣтелствували се нѣкой членове, като сж игнорирали интереситъ на фелдшерското съсловие и всичко това се е правило въз основа на една глупава точка, помѣстена въ устава на дружеството.

Такава е за сега фелдшерската организация, която нищо добро не може направи за свойтъ членове, а като тѣй, всѣки нейнъ членъ не само има основание да бжде флегматикъ къмъ организацията, не да бжде индиферентенъ, нъ даже съ прѣзрение да гледа на нея, тѣй като тя съ тази си конструкция е повече вредна отъ колкото полезна.

Да, основитѣ на които е положена фелдшерската организация сж лишени отъ рационалностъ и като така, тя вечно ще бжде недѣятелна, прѣнесена въ летаргия, до като най-сетнѣ подъ патиска на свойтѣ рожби тя е длѣжна за винаги да умрѣ. Такава е съдбата на всичко подъ небето, което не е направено да отговаря на назначението си и което не хармонира съ нуждитѣ си; такава ще бжде и участиѣта на съществуващата сега ужъ-божемъ фелдшерска организация.

Бѣхъ привършилъ статийката си и получихъ устава на новонаикналото „фелдшерско медицинско книжно дружество“ „Искра“, въпрѣки съществуването на старото фелдшерско дружество. Види се, че нѣколко екзалтирани фелдшери и кандидати за такива, разочаровали отъ некоректното държане и обичния индиферентизмъ на фелдшерското дружество си съставили ново дружество и съ възвание призоваватъ фелдшеритѣ да отидатъ подъ тѣхното знаме, гдѣто щѣли да намѣрятъ необходимото за поддържане живота на фелдшерския организъмъ. Като прочетохъме заглавието на устава помислихъ си, че старото фелдшерско дружество е измѣнило устава си и се е заело сигурно за работа, обаче останахъме излѣгани, когато отъ самото възвание и устава разбрахъме, че това е нова организация, която иска да подведе подъ еднакъвъ знаменателъ фелдшеритѣ и кандидатитѣ за такива. Ния неможемъ си обясни, какъ така при съществуването на една стара организация, колкото и недѣятелна да е тя, може да се остави на страна и да се образува нова фактъ не остаримъ и че фелдшерското дружество пасува, нѣ отъ това слѣдвали че ние трѣбва да го оставимъ и да образуваме ново такова? Ако то е недѣятелно, ако то неможе да отговаря на нуждитѣ на съсловието ни, — нѣщо безусловно вѣрно, — то се изисква да се прѣдприематъ други срѣдства, коренни реформи, нѣ никога такова светотатство. Да се прѣнебрѣгне една старина, която на врѣмето си е била полезна и е отговаряла на нуждитѣ си, само за туй че тя сега не е поставена какво да отговаря на сегашнитѣ изисквания, безъ да потрѣсимъ причинитѣ и ги прѣмахнемъ, право да си кажа, азъ немога това да разбера и съ нищо немога похваля такава инициатива. Немога да разбера, като какво е подбѣйствувало на тѣзи хора да основаватъ ново дружество. Отъ устава имъ се вижда, че тѣ, както казахъ и по-горѣ, иматъ и за цѣль да приравнятъ фелдшеритѣ съ не фелдшеритѣ, нѣщо противъ интереситѣ на самитѣ фелдшери; нѣщо което не е изражение на фелдшерскитѣ нужди.

Макаръ и да нѣмаше новото дружество такава тенденция, то пакъ не би трѣбвало да се отива до такива мѣрки, до като можатъ

да се оправятъ фелдшерскитѣ работи много по иначе. До колкото ни е извѣстно не е било вземано мнѣнието на всичкитѣ фелдшери за основаване на това дружество; освѣнъ това за да се положи основа на една здрава, положена на рационална основа, организация, която да има своя *raison d'être*, се иска не събиранieto на пѣколко души и слѣдъ изработването на правилници и устава по своя воля да апелира къмъ другитѣ да я подкрепятъ, а се иска зрѣло обсъждане и добри постѣпки.

Азъ имамъ да говоря повече за новото дружество тъй като то не е изражение на фелдшерската потрѣба и не може да прѣдставлява фелдшерското съсловие. Въ случая не би било безъ интересно, ако на инициаторитѣ за създаването на новото дружество се напомнише народната мъдростъ; „много баби килаво дѣте“.

Отъ казаното до тукъ се вижда, че фелдшерската организация не е отъ розовитѣ и се иска да се прѣдприематъ сигурни срѣдства за йрѣуеиѣванието ѝ. За сега толкозъ, като се общаважъ слѣдующий пътъ да кажа за срѣдствата, които трѣбва да се взематъ за прѣмаханieto причинитѣ, които прѣчатъ за правилното функциониране на фелдшерската организация и прѣмаханieto на анархизма, който вѣе по всички линии въ фелдшерското съсловие.

1-й Май 1900 година.

ПОЛЪЗНИ СЪВѢТИ.

Пукнотинитѣ на копитата у конетѣ. — По причина на мѣстнитѣ влияния, като напр. когато конетѣ се отвьждатъ въ ниски, влажни и блатливи мѣстности, или пъкъ по наслѣдство — копитата на нѣкои коне сж много слаби. Такива слаби копита много често се напукватъ, особено отъ задната страна, или пъкъ се нацѣпватъ отъ горѣ на—долу, било отъ страни, било отъ прѣдъ. Коня съ напукани или съ нацѣпени копита сж изложени много често на куцане, защото тия пукнотини отиватъ чакъ до живитѣ подкопитни ткани, а удренето на краката по сухъ пътъ, по калдаржъ и даже по пѣсьчливъ нѣтъ прави да се раздражнява, да пристиска живата частъ, отъ която по нѣкога почва да тече кръвъ или гной и коня започва силно да куца. Много трудно може да се отстранятъ тия недостатѣци у коне, които по натура сж прѣдрасположени къмъ на-

пукване или нацѣпване на копитата. Прѣпоръчва се да се мажат копитата съ зехтинѣ, восѣкъ и катранѣ, наедно възварени.

Когато нѣкой купувачъ види конь на пазаря съ лустросани или нацапани съ катранѣ копита, да не мисли, че това стопанина е направилъ отъ желание да изглежда по-хубавѣ коня му; първото нѣщо, което трѣбва да си помисли, е че копитата на такъвъ конь трѣбва да иматъ нѣкой недостатѣкъ, който стопанина иска да прѣкрие. Това най-често се прави, когато на нѣкое отъ копитата има нѣкоя цѣпнатина, то стопанина, за да я скрие отъ очитѣ на купувача, замазва я съ катранѣ, намазва цѣлото копито, а така сѣщо и другитѣ копита, та да се мисли, че това го е направилъ за хубостъ. Отъ коне съ намазани и лустросани копита купувача най-много трѣбва да се страхува, още повече че у насъ, щомъ платишъ едно животно и слѣдъ това съгледашъ неговитѣ недостатѣци, нѣма законъ на който да се основавашъ да искашъ унищожението на продажбата. Излъгания си остава излъганъ и той търси да излѣже на друго.

Пиявицитѣ. Лѣтѣ изъ баряжитѣ, въ рѣкитѣ, гъоловетѣ и застоялитѣ води се развъждатъ голѣмо количество пиявици, едни голѣми, други малки, а има и толкова дръбни, щото едвамъ може да се забѣлѣжатъ. За човѣка пиявицитѣ непрѣдставляватъ никаква опасностъ, понеже всеѣки, когато пие вода, прѣгледва я, а при самото пиене прѣцежда я прѣзъ зхбитѣ, то щомъ се случи нѣкой чуждъ прѣдметъ въ водата, той бива спиранъ въ устата и изплюванъ. Домошния добитѣкъ, а особено когато е много жѣденъ, много лакомо се пуца на водата и бързо-бързо я гъта; той малко обръща внимание, дали нѣкоя сламка, малка нечистотия или пиявица поглъща заедно съ водата. Малкитѣ пиявици щомъ додотъ съ водата въ устата, запиватъ се по странитѣ, за языка и най-вече за гърлото. У бивоянтѣ, които лѣтѣ лѣжатъ въ гъоловетѣ, пиявицитѣ по пълзятъ по тѣлото, по краката, а често се запиватъ за носа, дежа навлизатъ вжтрѣ въ носовитѣ празнини и тамъ се запиватъ.

Запититѣ за гърлото пиявици понѣкога сж толкова много, щото прѣчатъ на добитѣка да поглъща храната; а когато нѣкоя отъ пиявицитѣ много се напие съ кръвъ и се отпуща, та пада въ устата и се исхвърля на вѣнъ, то отъ направената раничка, дѣто е била запита пиявицата, започва да тече изобилна кръвъ и затова на добитѣкъ, съ пиявици изъ устата

или по гърлото, устата често сж раскървавени. Тия ранички служатъ още и за заразяване на добитъка съ разни болѣсти, като: отичане на гушата, отичане и гноясане на гълкитѣ подѣ челюститѣ и подѣ ушитѣ, затичане на главата, общо заразяване на добитъка и пр.

За да се махнатъ пиявицитѣ отъ мѣстото, дѣто сж се залепили, най-практично срѣдство е да се намократъ съ много-солена вода, или пѣкъ да се прѣрѣжатъ прѣвъ срѣдата съ ножички, тогава тѣ се откопчватъ отъ запитото мѣсто и се изхвърлятъ на вѣнъ.

Отъ стопанина на добитъкъ пѣкъ зависи да прѣдпази своя добитъкъ отъ тия лоши паразити, като не го пуца да пие вода въ вастояли гѣлове, гдѣто най-много се развѣждатъ пиявицитѣ и винѣги да прѣгледва водата, прѣди да пуца добитъка си да се напие.

Кокошинцитѣ. — Най-изобилнитѣ паразити у домашнитѣ птици, които лѣтѣ не ги оставятъ на спокойствие, сж кокошинцитѣ. Тѣ сж едни много дребни и много пѣргави бубулечици, които само лѣтно врѣме се развиватъ, а зимѣ се изгубватъ, хранятъ се отъ перата и кръвѣта на домашнитѣ птици и по-пѣкога толкова много се развѣждатъ, щото неоставятъ спокойни птицитѣ, а пѣкъ малкитѣ птици тѣ сж цѣла напастъ — ис-смукватъ имъ кръвѣта, ослабватъ и много отъ тѣхъ измиратъ.

Деня тия бубулечки се криватъ въ пукнотинитѣ на дърветата, изъ стениѣ, сламата и пр. въ кокошарника и щомъ започне да се стѣмнува, тѣ вече излизатъ изъ своитѣ скривалища и плѣзватъ по птицитѣ да ги безпокоятъ. Когато тия паразити сж твърдѣ много и сж гладни тѣ и деня нападатъ на птицитѣ. Въ половитѣ тѣ толкова се развѣждатъ, щото неоставятъ кокошкитѣ спокойно да снасятъ яйцата.

На другитѣ домашни животни тѣ, обикновенно, не нападатъ, по когато кокошарника е близо до помѣщеннето на другия добитъкъ, то нощно врѣме кокошинцитѣ поплѣзватъ и по другия добитъкъ, а най-вече по конетѣ, които много дразнятъ, безпокоятъ и имъ смучатъ кръвѣта.

Има случай, щото коне, по които сж поплѣзелни кокошинци по цѣли нощи да сж безпокойни, да тропатъ съ краката, да се чешатъ отъ околнитѣ прѣдмети, да се хапятъ съ зхбитѣ, да имъ опадватъ космитѣ на дамги — на дамги, да се покриватъ съ струпи и да иматъ изгледъ, като че сж кра-

стави. Единъ пътъ щомъ нападнатъ на конетѣ, тѣ така се добрѣ привикватъ, щото вече не ги напущатъ и прѣзъ деня; криятъ се изъ изобилнитѣ косми и тамъ много скоро се размножаватъ.

Най-доброто срѣдство за прѣмахването на тия паразити е:

1) Да се залива цѣлия кокошарникъ съ врѣла вода, или съ кирецова вода и да се нахвърля киречъ въ кокошарника;

2) Да се нахвърля пепелъ и пѣськъ, дѣто се държатъ деня кокошкитѣ, въ които да се ровятъ; когато перата и тѣлото на птицатѣ е поръсено съ пепелъ и пѣськъ кокошинцитѣ не могатъ да ги хапватъ и

3) Никога не трѣбва близко до кокошарникитѣ да се строятъ помѣщенията за едрия добитѣкъ, па така сжщо и за човѣка, па когото така сжщо нападнатъ; а когато влизатъ въ оборитѣ кокошки да прѣнощуватъ, тѣ трѣбва да се изгонватъ, защото ще донесатъ и паразититѣ съ себе си.

Рѣзането клѣпачитѣ у конетѣ. — Ний незнаемъ коя болѣсть може да се цѣри съ рѣзането на клѣпачитѣ у конетѣ и у всѣки другъ добитѣкъ, и каква връзка може да има между една болѣсть и прѣмахването на единъ отдалеченъ отъ болното мѣсто органъ на тѣлото у животнитѣ; но напоследѣкъ ни се падна да видимъ единъ конь съ болни очи, — клѣпачитѣ отекли, очитѣ зачервенени, сълзи и гной текатъ изъ очитѣ, животно не позволява да се доближи човѣкъ до него и постоянно си държи очитѣ затворени.

Стопаннина на тоя конь ни расправи, че коньтъ му силно настиналъ (вучасалъ, както той каза), та да се махне тая силна настинка единъ джамбазинъ изрѣзалъ хрущелитѣ отъ клѣпачитѣ и въ двѣтѣ очи и надухалъ въ очитѣ нѣкакъвъ бѣлъ прахъ.

Слѣдъ това „радикално“ лѣкувание настинката си останала — настинка, но здравитѣ до тогава очи на коня се възпалили побѣлели, затекли, гнойсали и животно не може да вижда.

До колкото ний знаемъ, съ рѣзането клѣпачитѣ или тѣхнитѣ придатки никоя болѣсть не може да се цѣри, а само може да се поврѣдять очитѣ на добитѣка, та затова най-добрѣ е нашитѣ стопане на добитѣкъ никога да не се довъряватъ на незнаещи хора, които само врѣда могатъ да имъ причинатъ, но никога не и полза. Отъ друга стърна всичкитѣ органи, както отъ тѣлото на човѣка, така и на жи-

вотнитѣ, иматъ своята важностъ и назначение, та затова сж и създадени; ако бѣха непотрѣбни, тѣ нещѣха и да бждѣтъ създадени, а съ тѣхното прѣмахване само се осакатява добитѣка, а полза сигурно не му се принася. Исклучение е само скопяванието на мжжитѣ животни, която операция се прави, за да станатъ животнитѣ спокойни, пригодни за работа и натлѣстяване.

Срѣдство противъ попавото прасе.

Картофитѣ, зелѣто и почти всячкитѣ тревенисти растения, даже и младитѣ овощни дървета, биватъ много често нападвани отъ това насѣкомо. То прѣяжда коренитѣ на растенята и съ това ги исушава.

Попавото прасе (*Qryllotalpa vulgaris*), извѣстно нѣкъждѣ у насъ още и подъ името *Конопищецъ*, по своятъ си животъ и по устройството на прѣднитѣ му крака да копае земята

(гледай фигурата), прилича на къртицата. Дене. то стои въ ископанитѣ си подъ земятъ дупки и пжтечки а ношѣ излиза надъ земята и се движи или пѣкъ хвърка ниско надъ земята отъ едно мѣсто на друго. Въ Юний женската сниса яйцата си; по това врѣме се чува вечеръ крясканието на женската, съ което привиква мжжкото при себе си. Яйцата си сниса въ земята, като по-рано си изрива на 8—12 с. м. дълбочина една правднина и тамъ си струпва яйцата, които достигатъ на брой до 250 и всѣко има голѣмина колкото просено зърно. Въ втората половина на м. Юний пзъ яйцата се излущватъ младитѣ попови прасета, които приличатъ много на голѣмитѣ, отличаватъ се отъ тѣхъ само по това, че сж малки, че нѣматъ крила и че прѣднитѣ имъ крака сж много малко развити. До есенята малкитѣ нѣмогжтъ да се окривлятъ и прѣзимуватъ въ полувъзрастно състояние. Пълно окривление и развиване тѣ добиватъ чакъ въ м. Май, така щото една цѣла година е потрѣбна за пълното развиване на това насѣкомо. Попавото прасе обича да живѣе въ рохкава и топла прѣстъ и затова

то се намира повечето изъ зеленарскитѣ и овошнитѣ градини, изъ горскитѣ разсадници, отколкото изъ нивитѣ и ливадитѣ.

За истрѣблѣнието му се прѣпоръчатъ слѣдующитѣ мѣрки.

1) Кѣмъ срѣдата на м. Септемврий трѣбва да се ископаватъ въ градинитѣ, въ които има това врѣдно насѣкомо, дупки дълбоки до 60—70 с. м. и да се напълнятъ до горѣ съ конски торъ, размѣсенъ наполовина съ прѣсегъ. Прѣзъ есенята въ този торъ ще се събержтъ всичкитѣ попови прасета и закопаятъ за прѣзимување, като на най-сгоднo мѣсто за упаваннето имъ отъ зимнитѣ студове. Кѣсно, когато вече студовѣтѣ настѣпятъ, нѣ прѣди да падане снѣгъ, този торъ да се ископае изъ дупката и се разхвърли по повърхността на земята изъ градината. Съ това тѣ умарлушени отъ студа се исхвърлятъ на открито и ставатъ плячка на нѣкои тѣхни неприятели. Понеже тогава поповите прасета сж вече полувъзрастни, на голѣмина почти 3—4 см., то може слѣдъ расхвърленнето на торѣтъ да се събиратъ и отъ дѣца и унищожаватъ.

2) Прѣзъ м. Юний или въ началото на Юлий да се дирятъ гнѣздата на поповитѣ прасета, да се раскопаватъ и истрѣбляватъ, находящитѣ сж въ тѣхъ многочислени яйца или червейчета. При дирението на гнѣздата градинаря трѣбва да се ръководи първо отъ това: кждѣ най много поврѣда е нанесено отъ тѣхъ и второ да глѣда намиратъ ли се по земята кръгли дирички на широчина колкото дибелината на малкий прѣстъ, които да отиватъ въ дълбочина въ земята 8—12 см. Като се раскопаятъ такива мѣста съ трѣнокопъ или мотика ще се намѣрятъ гнѣздата.

3) За опростотвореннето на работата по дирението на гнѣздата прѣпоръча се слѣдующето: прѣзъ есенята да се изрѣжатъ парчета чимове на голѣмина каквито се рѣжатъ за градинитѣ, а на дебелина отъ 8—12 см. и да се положатъ въ градината съ трѣвата на горѣ. Отъ дѣйствието на снѣгътъ тѣзи чимове ще се напълно прилѣпятъ и зарастнжтъ съ повърхността на почвата. Поповото прасе много обича да си прави гнѣздата въ такива малки възвишени мѣста. Въ Юний, ако по тѣзи чимове се забѣлѣжатъ отъ горѣказанитѣ кръгли отверстия и пжтечки, трѣбва да се нарежатъ съ мотиката тѣзи чимове и обърнатъ съ трѣвата на долѣ та гнѣздата се разриватъ и яйцата и червейчетата се излагатъ на дѣйствието на слънцето, отъ което и умиратъ, и

4) Отравянето почвата въ градината съ газъ истрѣбва всичкитѣ взимующи попови прасета и други насѣкоми.

Противъ зеленитѣ въшки по растенията.

По листата, а особено по върховетѣ на младитѣ лѣто-расти на сливитѣ, крушитѣ, прасковитѣ, трандафилитѣ и по листата и стеблата на дънитѣ, пѣпешитѣ и пр. се забѣлѣзватъ тѣзи година едни зелени въшки, които причиняватъ много голѣма пакостъ на растенията, като поврѣждатъ листата имъ и съ това ги правятъ да немогѣтъ да изпълнятъ своята си служба спрямо растението. Ако се вникне добрѣ ще се забѣлѣжи, че по стеблата на нападнатитѣ отъ въшкитѣ растения сноватъ на горѣ на долѣ мравки въ голѣмо количество. Мравкитѣ смучатъ сладката житкостъ, която испущатъ тѣзи насѣкоми и затова тѣ толкова охотно ги заобикалятъ и прѣнасятъ отъ дърво на дърво и съ това служатъ, като распространители на зара-вата.

Като най сигурно и испытано срѣдство прѣпорѣчваме на читателитѣ си, които има да се борятъ съ това зло, слѣдую-щето: Оничтожаванieto на мравкитѣ и прѣсканне нападнатитѣ дървета, цвѣтя и бостани съ тютюнева вода.

Мравкитѣ се уничтожаватъ, като се сипва горѣща вода въ тѣхнитѣ жилища (мравуняци), а качванието имъ по дърветата се спира като около стеблото на дървото се върже памукъ, или пѣкъ на извѣстна височина подъ короната стеблото се намаже на околорвѣстъ съ нѣкоя леплива житкостъ.

Тютюневата вода се приготвява така: Взима се 2% тютюнъ, т. е. на една литра вода се взима 20 грама тютюнъ (сертъ-кескинъ) въ пакета или пѣкъ на листа отъ акцизнитѣ управления и акцизнитѣ агенти въ околийтѣ и се вари въ тѣзи вода 2—2½ часа, слѣдъ това се остава да истине съ-вършено, прѣцежда се и се прѣска нападнатото растение или съ метла или за по-лѣсно съ прѣскачкитѣ служащи за прѣсканieto лозята противъ Пероноспората. Прѣсканieto трѣбва да става сутрена слѣдъ вдиганieto на росата до силното при-пичание на слънцето (9 часа прѣди обѣдъ) и надъ — вечеръ (слѣдъ 4 часа подиръ обѣдъ).

Ако се има нужда отъ много такава вода, напр. отъ 10 и повече литри, то слѣдуюмъй се тютюнъ се вари само въ една частъ отъ водата въ 2—3 литри и полученъй растворъ се смѣсва съ останалата отмѣрена вода и тогава се прѣска.

Не трѣбва да се забравя, че бѣзовитѣ дървета служатъ за гнѣзда на тѣзи въшки и отъ тѣхъ се разпространява злото и по други дървета, затова, тѣ трѣбва да се отсичатъ и изхвърлятъ. А тѣзи, които желаятъ да иматъ въ градината или бостанжтъ си бѣзово дърво, на което цвѣтътъ да събиратъ за чай противъ кашлицата, добръ е да ги чистатъ по прѣпоржчаний отъ насъ начинъ, както другитѣ дървета.

Кастрение на динитѣ и пжпешитѣ

Кастрението на динитѣ и пжпешитѣ е срѣдство, чрѣзъ което можемъ да ги принудимъ да даватъ 2—3 пжти повече плодъ, отъ колкото би дали обикновенно. Както чрѣзъ подрѣзката принуждаваме едно дърве или лоза да даде повече плодъ, така и чрѣзъ кастрението можемъ да принудимъ динитѣ и пжпешитѣ да даждъ сжщо повече плодъ. Кастрението се състон въ скжсяванието клонитѣ при раззличанието имъ. Динитѣ и пжпешитѣ сж растения, които носятъ на единъ и сжщъ коренъ (стрѣкъ) мжжски женски цвѣтове; така че чрѣзъ кастрението можемъ да ги принудимъ да даждъ по-раце и по-много цвѣтове, а слѣдъ това повече и отъ по-добро качество плодове.

Прѣди да се почне съ кастрението, щомъ динитѣ и пжпешитѣ покаратъ (поникнатъ) първитѣ двѣ листа, ще трѣбва да ги разрѣдимъ, ако сж били гжсто засѣяни. Така се разрѣждатъ, щото гнѣздо отъ гнѣздо и редъ отъ редъ да бждъ на единъ метръ. Когато динитѣ покаратъ 4-й листъ (смѣтано безъ първитѣ два, нарѣчени *Cotylédons*), почваме съ първото кастрение. То се състон въ скжсяванието на два листа, т. е. прѣрязваме съ обикновенно остро пожче върхътъ надъ втория листъ. Съ това първо кастрение, прѣдизвикаме динитѣ и пжпешитѣ да искаратъ отъ пазухитѣ на листа второстепенни клони. Щомъ тия клони почнжтъ съ искарванието на 4-я листъ, тоже ги скжсяваме по сжщъй начинъ на два листа. Това е второто

кастрение. Отъ пазухитѣ на листето на тия второстепенни клони израстватъ други третостепенни клони. Тия клони, когато развиѣтъ добръ 4-я листъ, скъсяваме ги на 3-я листъ (т. е. прѣрѣзваме върха или 4-я листъ). Обикновено, слѣдъ третото кастрение, клонетѣ на динитѣ и пхпешитѣ биватъ прѣпълнени съ цвѣтове. Тамъ гдѣто цвѣтоветѣ сж много, на едно мѣсто отъ 5—6, разрѣждатъ се като се остави единъ или два. Не ще съмнѣние, че слѣдъ прѣцѣвяването, динитѣ и пхпешитѣ ще бѣдѣтъ прѣцѣлнени съ плодове. По нататѣкъ кастрението се прѣдприема, ако динитѣ и пхпешитѣ растѣтъ много буйно, като се скъсяватъ въ края по дългитѣ клони. Ако би на едно и сжщо мѣсто да се завържѣтъ по два плода то по-слабиятъ отъ тѣхъ се унищожаватъ; нѣ ако и двата се развиватъ еднакво, оставатъ се. Често пкти, особено ако годината прѣзъ врѣме кастрение на динитѣ и пхпешитѣ е влажна (дъждовна), ранитѣ, които се образуватъ съ кастрението, не могатъ бърже да зарастѣтъ; затова добръ е веднага слѣдъ всѣко кастрение да се посипватъ (ранитѣ) съ прахъ отъ негасена варъ или бѣлопрѣстица.

Кастрението може да приспособимъ по сжщитѣ условия и на краставицитѣ и тиквитѣ.

Този градинарь (бахчеванджия), който прѣдприеме кастрението на динитѣ, пхпешитѣ, краставицитѣ и тиквитѣ, ще произведе по-рано, 2—3 пкти повече, по-едри и по-вкусни дини, пхпеши, краставици и тикви, а за да се постигне това не сж иска нищо друго, освѣнъ на 3—4 пкти прѣзъ лѣтото да загубимъ 3—4 часа въ бахчивата си. Това сръдство съмъ испиталъ самъ на практика, видѣлъ съмъ отличнитѣ резултати отъ него, затова и горѣщо го прѣпорѣчвамъ на нашитѣ градинари, да го приспособѣтъ, ако искатъ да се ползватъ. Подобръ е да се има единъ декаръ бостанъ, добръ обработенъ отъ колкото 3—4 дѣкари, злѣ обработванъ.

Павликени, 6-й Май 1900 год.

Отъ сп. „Оралю“.

Г. Ив. Дачевъ.

Пръскайте лозята си, ако искате да получите грозде.

Отъ свѣденіята, които имаме, лозята почти на всѣкъждѣ общаватъ голѣмо плодородие; даже на нѣкой мѣста имали толкова много рѣса щото ако се запазила, имало лози, които да дадатъ по 5—6 килогр. грозде. Слѣдъ благополучно прѣцвѣтяване на лозитѣ запазването на гроздето, като исключимъ случайнитѣ градушки, почти напълно зависи отъ лозаря.

Най-голѣми поврѣди причинява на лозята „балсарата или маната“, която въ продължение на нѣколко дни, да не кажемъ и часове, е въ състояние да унищожи напълно плодородието на лозята. Ударитѣ на тази опасна болѣсть се почувстваваха малко или много, отъ всички лозари въ България прѣзъ послѣднитѣ нѣколко години, така щото считаме за излишно да ги описваме.

Пжтници пристигнали изъ Бургаско и Пловдивско, съобщаватъ, ча мана или балсарата се е появила вече въ нѣкои лозя и отъ день на день взема по-голѣми размѣри въ лозята, разположени по нискитѣ мѣста. За да се прѣдпазятъ лозаритѣ отъ тази болѣсть, трѣбва да напръскатъ добръ листата на лозята си съ вода, въ която на 100 литри е растопенъ 2 килогр. синъ камѣкъ и 2½ килогр. негасена варъ. Първото пръскане трѣбва да извършатъ веднага, а второто слѣдъ 2 или 3 седмици. Распръскването на така приготвения растворъ може да стане и съ обикновена метла, но за по-добръ има приготвени особенни машини — пръсаачки, съ които може да се снабди всеки лозаръ самъ или задружно чрѣзъ инспекторитѣ по лозарството.

Орѣхова ракия или орѣховъ ликьоръ.

Който иска да си приготви добра орѣхова ракия или добъръ орѣховъ ликьоръ постъпва така: Взема половинъ килограмъ зелени, нарѣзани орѣхи и ги залива съ двѣ литри най-добъръ спиртъ или добра ракия, оставя ги въ стѣклото да стоятъ двѣ недѣли на слънце, слѣдъ това всичкото се прицѣжда, размиса се въ течността 7 грама едро счукавъ карамфилъ и 15 грама търчинъ (канела) и пакъ се остава да стои двѣ недѣли на слънце; сѣтитѣ сварява се въ една литра вода 380 грама захаръ, всичкото се слива въ едно, прицѣжда се прѣзъ фанела, напълня се въ малки половинъ литрови стѣклета и се оставя да се улѣжи шестъ мѣсеца въ зимника.

Чупението рогата у говеждия добитъкъ. Подобни нещастни случаи небиватъ твърдѣ рѣдки. Въ такъва случаи какво трѣбва да прави земледѣлецътъ? Ако рогътъ е само начупенъ и отъ другата страна яко още се държи, тогава притиска се добръ на мѣстото си тъй, щото краищата на счупенитѣ части добръ да се прилѣпятъ. Ако има нѣкои кококалчета отъ счупения рогъ, трѣбва внимателно да се отстранятъ отъ счупеното мѣсто и раната да се дезинфектира. Слѣдъ това около счупеното мѣсто отпрѣдъ на челото и отзадъ на шията се остригва козината и оголеното мѣсто се покрива съ колкото палецъ широки тъмници отъ ленено платно, намазано съ топълъ клей (туткалъ). — Въ случай че рогътъ е съвършено счупенъ, тъй щото само се държи на кожата, тогава неостава нищо друго, освѣнъ да се съвсѣмъ одрѣже съ остъръ ножъ или съ трионъ. Костенитѣ пърченца се отстраняватъ и като се спрѣ кръвта, очистя се роговото чуканце, притеглятъ се и се примѣтватъ краищата на кожата единъ на други, посипва се раната отгорѣ съ подоформъ и се привързва добръ съ ленено платно.

Поливанието на овощнитѣ дървета лѣтно врѣме.

При постоянно, сухо врѣме поливането на овощнитѣ дървета е твърдѣ прѣпоръчително. Това обаче трѣбва да става рационално и редовно. Най-добръ, когато подъ овощното дърво — на такова расстояние, докѣдѣто достигнатъ горѣ клонитѣ — околоръстъ се пробиятъ въ земята дупки, та въ тѣхъ се налива вода. Тия дупки никога небива да бждатъ до пѣна; тѣ подъ самото дърво, малко по-надалечъ отъ корена могатъ да бждатъ, но да се гледа да не би при пробиванieto имъ да се засѣгнатъ по-дебелитѣ корени и съ това да се наранятъ. Най-добръ би било дупкитѣ да се пробиватъ при самия обводъ на короната до кѣдѣто приблизително въ земята достигатъ коренитѣ и гдѣто тѣхнитѣ краища тъкмо най-добръ приематъ храна.

Запазване прѣсно масло. За да може да се запази прѣсно масло за по-дълго врѣме, трѣбва най-напрѣдъ вѣднага слѣдъ добиванieto добръ да се истуди, което се постига по простъ начинъ и добръ като се тури въ сѣдина съ ледъ или понѣ въ прѣсно студена кладенчева вода и се остави дотогава докато съвсѣмъ се втвърди. Сѣтнѣ твърдѣ е важно, щото ма-

слото да се държи на здравъ чистъ въздухъ и да бжде запазено прѣдъ каквато и да е миризма.

Какъ да се направятъ котките безвредни въ градината. Както е извѣстно има котки, които въ засада се хвърлятъ и ловятъ поинитѣ птицитѣ изъ градинитѣ. Сѣтнѣ е извѣстно, че една котка, която веднажъ захване да лови птици прислѣдва и лови тѣхъ повече отколкото мишки. За да не може една котка да лови поини птици, най-добрѣ е да се свърже на шията ѝ едно малко звънче или зилче, тѣй щото птичето, което котката мълчишката би поискала да улови, сама съ дрънчането ще да се подплашва.

КАЛЕНДАРЪ

за

Овощаря и пчеларя прѣзъ м. Юний.

1) За овощаря¹⁾. За да получишъ по едри и по доброкачественни круши и ябълки, отстрани всички поврѣдени и съ лоша форма плодове.

Сега е врѣмето да започнешъ да присаждашъ съ изкарвающа пжпка всички дивячки. Пжпката заедно съ една частъ отъ опашката на листа се взема отъ тазъ годишния лѣторастъ. Това присаждане се прѣпоръчва при условие да се извърши рано, защото тогава голѣмъ процентъ дръвчета се прихващатъ, а и прихваналитѣ се присадени дръвчета ще изкаратъ лѣтораста, които не ще измръзнатъ прѣзъ зимата. Дръжъ по възможности разсадника или градината си чисти, като ги плѣвишъ или прѣкопавашъ плитко.

2) За пчеларя. Прѣзъ този мѣсець се пзвършва роенето на пчелитѣ. Трѣбва да се помни, че колкото по рано стане роенето толкова повече врѣме ще има роя да се обзаведе и да си приготви мѣдъ за прѣзъ зимата. Пчелитѣ въ периода на роенето работятъ много слабо, за да не губимъ най-хубавото за пчелитѣ време напраздно, трѣбва да прибѣгнемъ къмъ искусствението роение на пчелитѣ. При естественното роение често роятъ излиза много на високо и въз-

¹⁾ Отъ „Кратко ръководство по овощарството“ отъ Гюлеметовъ и Петлешковъ.

можно е да се изгуби, затова добръ е да се поставят около пчелника набити пърти съ вързана китка отъ слама на върху кждѣто да засѣдва роя. Въ периода на роеннето пчеларя трѣбва да си има приготвено до пчелника вода и нѣщо за подкжждане. Младия рой е добръ да се нахрани съ разрѣдена воцна. Слѣдъ 9 дни отъ излизанието (роеннето) на първий рой (първака) се чува пѣението на царцата, което показва излизанието на вторий рой (вторака). Слѣдъ вторака нѣкои кошери даватъ и третакъ и т. н., нѣ това нетрѣбва да се допуска, а пѣкъ то е много мжчно. Въ модернитѣ (разборни) кошери това е по-лесно, като медний магазинъ се направи по голѣмъ, като се извадятъ пититѣ съ плодѣтъ и се замѣнятъ съ искусствени пити, като се изрѣжатъ царскитѣ килинки, съ исключение на най-добритѣ, като се изваждатъ всичкитѣ пити и се замѣнятъ съ праздни искусствени, като се даде широко мѣсто на майката да сниса повече яйца, посредствомъ замѣняванието на питата съ снесенитѣ яйца съ друга праздна, като се прохлажда и провѣтрява кошера и др. т.

РАЗНИ.

Курсове по винарството. Четемъ въ си. „Орало“, че министерството на земледѣлнето и търговията било взело мѣрки щото прѣзъ идущий гроздоберъ да се откриятъ приктически курсове по винарството въ градоветѣ: Пловдивъ, Ст.-Загора, Сливенъ, Варна, Руссе, Търново, Плѣвенъ и Вратца. Курсоветѣ ще се завеждатъ отъ учителитѣ по винарството при земледѣлческитѣ ни училища и надлѣжнитѣ инспектори по лозарството и земледѣлнето. Тѣзи мѣрка на министерството има за цѣль да даде възможность на по интелегентнитѣ и заинтересовани лозари да видятъ и научатъ най-главнитѣ практически работи за приготвлението на добро вино по рационаленъ начинъ. На курсоветѣ ще бждатъ допуснати всичкитѣ заинтересовани винари. Ако се имаше възможность тѣзи курсове да се държатъ по рано или слѣдъ гроздобера, или поне да траятъ само единъ день, ще има вѣрваме, много участвуочи, нѣ ако тѣ станатъ тъкмо въ врѣме на гроздобера и траятъ повече дни ще има много по-малко участвуочи, защото най-заинтересованитѣ винари ще бждатъ заняти съ гроздобера.

„Ульната“. Произведената миналата година „Улька“ въ Варнен. окръгъ, бѣше засѣта неждѣ по-рано, неждѣ по-късно. Отъ личнитѣ ни наблюдения се убѣдихме, че „Ульката“ трѣбва да се сѣе по-късно, а именно въ втората половина на м. Мартъ даже въ началото на Априлий. Посѣтата по-рано т. г. „Улька“ е много по слаба отъ тѣзи посѣта по-късно.

Изложение на жръбци въ Виена. Земледѣлческото дружество на Долня-Австрия било взело инициативата за от-криванieto и тая година на едно изложение на жръбци въ Виена, което ще трае отъ 13 до 15 Октомврий включително (и ст.). Заинтересованитѣ земледѣлци—скотовѣдци, а тѣй сѣщо и правителството ни, вѣрвамъ ще се възползватъ отъ тоя случай, за да си доставятъ добри коне отъ прѣдмѣтното из-ложение.

Вноса на добитѣка и суровитѣ му произведения въ Романия. На основание на едно рѣшение на Романскитѣ санитарни власти, вноса въ Романия на чуждестрания добитѣкъ и суровитѣ му произведения, идящи отъ незаразени мѣст-ности, за напредъ ще се допуска, слѣдъ ветеринарно прѣ-глеждане, само прѣзъ слѣднитѣ пунктове: Верчерова, Пре-дялъ, Ицкани, Унгени, Фжлчу, Гура-Прутулуй, Браила, Га-лацъ, Тулча, Кюстенджа, Кара-омеръ, Островъ, Каларашъ, Гюргево, Турну-Магуреле, Калафатъ, и Турну-Северинъ.

Кога е изригналъ вулканътъ Везувий? При раскоп-китѣ на Неаполъ се е намѣрило стеблото на едно дърво, което дърво италианскитѣ ботаници опрѣдѣляватъ за *Laugus pobilis*. Намѣренитѣ нѣколко плодове отъ това дърво, които били много добри запазени, дали възможностъ да се опрѣдѣли точно мѣсеца въ който е изригналъ вулкана въ 79 год. слѣдъ Рождество Христово. Като сѣдили ботаницитѣ по степенѣта на узрѣванieto на намѣренитѣ плодове вадѣтъ заключение, че Везувий е изригналъ прѣзъ м. Ноемврий, а не прѣзъ мѣ-сѣцъ Августъ, както до сега се прѣдполагаше.

К Н И Ж Н И Н А.

Земледѣлческата ни литература, толкова бѣдна до прѣди дѣсетина години, започна да се пообогатява съ оригинални и

прѣводни трудове по всичкитѣ отрасли на земледѣлието, това е единъ отграденъ фактъ, който иде да зарадва всѣки желающъ народното ни благодѣйствие. Напоследѣкъ се появиха на свѣтъ още два скромни трудове въ полѣто на земледѣлческата ни литература, едно отъ които е „Селско Лозарство“, отъ З. Ангеловъ, а другий „Кратко ръководство по по овощарството“ отъ Данаилъ Кр. Гюламетовъ и Никола Хр. Петлешковъ, съ които искаме да запознаемъ нашитѣ читатели.

Селско Лозарство (разказъ), отъ З. Ангеловъ, с. Одайте, Търновско, отъ 125 страници, форматъ осмини, цѣна 80 ст. — 1900 год.

Г-нъ З. Ангеловъ, подъ форма на разказъ, ни прѣдлага една брошурка, съдържаща много хубави наставления по рѣзидбата, кършението, копанѣта, гроздобера, филоксерата, маната и пр. на лозята. До колко той е сполучилъ съ този си разказъ, ще могатъ да оцѣнатъ само тия, които сж живѣли и работили мѣжду нашето просто лозарско население. Само този, казваме, който е изучилъ рѣкоприемчивостта на нашия селянинъ къмъ нововѣденията, неговитѣ злѣчни прония, къмъ ония, които му проповѣдватъ тѣзи нововѣдения и пр. ще може да даде истинската стойностъ на този трудъ.

Увлѣкателната форма на разказа и умното и на мѣсто истѣкване на всѣка операция въ лозята, отличнитѣ примѣри и нооборими доказателства за ползта отъ новитѣ рѣпоръчвани отъ него операции, а най главно вѣщината въ излаганне на мислитѣ и прѣдаването имъ въ селскій езикъ и пр. праватъ щото „Селското Лозарство“ да получи най голѣма, популярностъ мѣжду лозарското население.

Като имаме въмъкло това прѣдъ видъ и обстоятелството, че нашия селянинъ съ утѣкание чете дългитѣ специални статии, поднасяни му съ специални ръководства, списания и вѣстници, колкото важни и отъ необходимостъ да сж тѣ за него, а съ по-голѣма охота чете разкази и басни, даже съвършено не нужни за него, ние рѣпоръчваме на нашитѣ читатели да не испустнатъ случаятъ да се снабдятъ съ тѣзи толкова поучителна брошурка толкова повече, че тя струва само 80 ст. и апелираме къмъ Окр. Пост. Комисии да доставятъ отъ това ръководство поне по единъ екземпляръ за всѣка община или лозарско село. На конецъ тука искаваме нашата

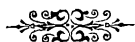
благодарност г-ну З. Ангелову за сполучливий, по съдържане и по време на издаването, му трудъ.

Кратко ръководство по овощарството, съставили Данаилъ Кр. Гюлеметовъ и Никола Хр. Петлешковъ, гр. Т.-Пазарджикъ, 1900 год. стр. 80, форматъ 8-ни, цѣна 1 левъ.

Овощарството намира всичкитѣ условия за своето развитие въ нашата страна; и дѣйствително мнозина интелигентни взеха да направляватъ своята дѣятелностъ, къмъ повдигане или по добръ къмъ създаване на този, толкова важенъ за бъдеще, клонъ отъ народний ни поминъкъ. Има вече и овощарски дружества съставени въ гр. Пирдопъ и другадѣ. Въ рѣдъ статии ние доказвахме и ще доказваме неговата выгодностъ за всѣки нашъ земледѣлецъ, на и другитѣ земледѣлчески вѣстници и списания и отдѣлни автори съ отдѣлни книжки отколѣ ратуватъ за повдигане на овощарството и благодарение на това ние не можемъ да сравнимъ сега положението на овощарството съ другитѣ клонове на земледѣлието. Въпроса, да се даватъ наставления на нашитѣ земледѣлци по това толкова важно за страната ни овощарство става още толкова по палѣжашъ и авторитѣ на „Краткото ръководство по овощарството“ Г. г. Гюлеметовъ и Петлешковъ принасятъ една услуга съ ръководството си на българското овощарство.

Ръководството е написано на близъкъ на селянина езикъ, съдържа на кратко всичко каквото е нужно да знае единъ овощаръ, като въ края има и образецъ отъ книговодството на овощаря и неговитѣ работи, по мѣсеци, въ овощ. градина и струва по 1 левъ.

Книжовнитѣ специални трудове, особено по земледѣлието, много малка материална поддръжка намиратъ мѣжду нашето земледѣлческо общество, за което единствено сж и прѣдначени и да издадете книга по земледѣлието е равносилно съ хвърленето въ загуба паритѣ за печатъ и пр., а за награда на сторенний трудъ и дума не може да става. Това е благодарение недостатъчната грамотностъ на нашия селянинъ и липсуване у него на съзнание да се ползува отъ такава книга, когато съ охота чете разни политически вѣстници; ето защо ние апелираме къмъ общинитѣ, окр. пост. комисия и м-ството на земледѣлието да подпомогнатъ Г. г. авторитѣ на това ръководство.

ОБЯВЛЕНИЯ

Въ редакцията се намиратъ за проданъ книгитѣ:

1) „Най-голѣмитѣ неприятели на земе-
дѣлието“ — цѣна **1** левъ.

2) „Ръководство за животѣ плетища“
— цѣна **60** стотинки.

Поръчкитѣ трѣбва да бѣдатъ придружени съ стойността, иначе оставатъ неиспълнени. За купени повече отъ 10 се отстъпва 10%. На книжаритѣ се прави 20% отстъпка, ако поръчкитѣ се исплатятъ веднага.

Т Ъ Р С Я Т Ъ С Е

агенти и настоятели

на

СПИСАНИЕТО

„С Ъ Я Ч Ъ“

*Подъ най-приемливи условия. Желаящитѣ да бѣдатъ
такива нека се отнесжтъ до*

редакцията „СЪЯЧЪ“ въ гр. Варна.

СПИСАНИЕ

НА БЪЛГАРСКОТО

ИКОНОМИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

IV-та год. (1900).

Ще излиза мѣсечно въ 10 книжки (съ изключение на м. м. Юлий и Августъ), съ *увеличенъ размеръ* — отъ по $3\frac{1}{2}$ — 4 печатни коли
всѣка книжка. *Програма*: I. Социално-икономически въпроси — II. Мѣроприятія по нашата икономическа политика. — III. Народното Сто-
панство: Земледѣлие, Индустрия и Занаяти, Търговия, Пѣтища и
Съобщения, Статистика. IV. Съобщения и новости изъ икономическия
животъ на чуждитѣ страни. V Критика и Библиография, VI. Извѣстия

Годишенъ абонаментъ на Списанието е: въ България — 8 л., но за студенти и учащи се, изобщо, както и за *ид-бъднитъ* селски и градски читалища и библиотеки — 6 л., *Единични книжки* се продаватъ по 1 левъ едната.

Слѣдъ получаванieto на 3 книжка трѣбва да се внесе поне *половината* отъ годишния абонаментъ, а другата половина — слѣдъ получаванieto на 5-та книжка.

Поржкитѣ и изплащанията се извършватъ направо въ Редакцията, както и чрѣзъ Пощенскитѣ Станции.

Най-добрѣ е абонаментитѣ да се испращатъ въ редакцията чрѣзъ *пощенски записи и пощенски бонове*.

На абонираниятъ по-вече отъ 10 течения се прави *остжка* 25%.

Останалитѣ пълни течения отъ II-та и III-та годишнина на Списанието се продаватъ по 6 лева едно течение.

Статии, пари и поржки за Списанието се испращатъ до Редакцията — София, ул. Денкоглу.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

ПОДЪ ПЕЧАТЪ СЖ:

ПЪЛЕНЪ

НЪМСКО-БЪЛГАРСКИ РЪЧНИКЪ

Отъ около 100 печатни коли, голѣмъ форматъ на 8-ни $\frac{21}{30}$ см.

СЪСТАВЕНЪ ОТЪ:

*Г-жа А. П. Кършова, Г. и. Д-ръ М. Войниковъ,
П. С. Кършовски, Ив. К. Боровъ и др.*

и

МАЛЪКЪ

НЪМСКО-БЪЛГАРСКИ РЪЧНИКЪ

Отъ около 100 печатни коли, но малѣмъ форматъ на 16-ни $\frac{11}{16}$ см.

ОТЪ СЖИЦИТѢ СЪСТАВИТЕЛИ.

И двата рѣчника сж съ дребенъ шрифтъ (петитъ) и солидно подвързани

ЩЕ СТРУВАТЪ:

Първия — 32 лева, а втория — 16 лева.

Особни покани ще се распрятятъ за събиране на абонати.

Издателъ: Тодоръ А. Кунчевъ,
Книжаръ-Печатаръ.

БЪЛГАРСКА СБИРКА

СПИСАНИЕ ЗА КНИЖНИНА

исторически и общественни знания.

VII ГОДИНА 1900 Г.

Годишно струва 8 лева.

На ученици, селски учители, свещенници, на писаритѣ въ разнитѣ канцеларии „Българ. Сбирка“ се отстъпва по 6 лева годишно, ако прѣдплатятъ въ администрацията.

На настоятелитѣ, които биха събрали стойността на абонаменти по 8 лева, се прави отстъпка едно на осемъ.

**Най-доброто исплащане на абонмента
е съ пощенски записъ, който се праща въ администрацията.**

Всичко за „Българска Сбирка“, се изпроважда въ *София, улица Славянска, № 26.*

Стари годишни течения: Намѣрватъ се за проданъ въ администрацията ни I, II, III, IV, V и VI год. течение за 1894, 1895, 1896, 1897, 1898 и 1899 г. на „Бълг. Сбирка“. Цѣна I г. 8 лева, II, IV, V и VI г. по 7 лева, III г. 6 лева.

И шесттъ год. течения, купени на право отъ администрацията струватъ — 40 лева, изпроводени въ прѣдплата. — На книжаритѣ, ако кунятъ повече отъ 5 год. течение правятъ се голѣми отстъпки

Въ тѣзгодишнитѣ петъ книжки на „Бълг. Сбирка“, между другото има напечатано: I. Отъ Ив. Вазовъ 1) *Махната отъ програмата*. Въспоминание отъ Русия; 2) *Павел Фергюлтъ* и разни стихотворения. II. М. Ю. Лермонтовъ *Пъсень за купеца Калашниковъ*. Ст. М. Поповъ. III. П. Кисимовъ 1) *Велчолата зацѣра въ В. Търново отъ 1835 г.* и 2) *Дѣдовата Николова работа отъ 1856 год.* IV. Ив. Кирпловъ. *Пакъ нѣма!* скица. V. *Смѣсена китка отъ стихотворения* на 1) Ив. Вазовъ, 2) Ив. Грозевъ, 3) Подвързачовъ, 4) Церковски, 5) Ив. Воневъ, 6) Гр. Лютаковъ и др. VI. Н. С. *Народното просвѣщение и народното прѣдставителство*. VII. Вѣщій Олегъ. *Мъртъвъ ли е или живъ славянскиятъ идеалъ?* VIII. *Из живота и архивата на прископажения Евлогия Георгиевъ*. IX. Отъ Немо. *М. Горький* (най-даровитниятъ младъ руски писателъ) и единъ неговъ расказъ *Кирилка*. X. Отъ редактора С. С. Бобчевъ. 1) *Да се разработаватъ ли нашиятъ общински мери?* 2) *Лични нашински дѣйци които заминаватъ*. Георги Груевъ. 3) *Единъ погледъ на нашия периодически печатъ*. 4) *Десетътътъ нѣкога и сега*. XI. Д-ръ Стамболовски. *Нѣколко страници отъ старата българска история*. XII. Д-ръ Ив. Михаловъ. *Психология на българскиятъ политически партии*. XIII. *Януарската ни поезия*; — *Марголаската ни поезия* отъ Х. Х. XIV. Д-ръ Н. Бобчевъ. *Кризисъ въ сѣврѣмнното възпитание*.

Редакторъ: С. С. Бобчевъ.

Списанието ни закъснѣ до като се приготвимъ да отговоримъ на условията, изискующи се отъ „Врѣмевнитѣ парѣдби“ по закона за печата.

Редакция „Съясъчъ“